

Numărul 300 al revistei noastre

MĂRTURIE ȘI CREAȚIE IUDAICĂ

de Șef rabin dr. MOSES ROSEN

În străvechiul drept iudaic se stabilește o interesantă distincție între funcțiile ce le pot împlini martorii. Există o primă categorie, a aceluia care au văzut un fapt și-l relatează. Acest fapt a existat în orice caz, chiar fără de mărturie depusă. Ea îi dă însă autenticitate, îl confirmă.

O a doua categorie este aceea a acelor martori fără de care actul în sine nici nu capătă ființă, nici n-a avut vreun început de existență (actul de cununie, divorț etc). Acești martori nu sînt numai asistenți ci și autori, ei nu numai năzarează ci și crează.

Luînd în mină colecția revistei noastre, răsfoind-o în această zi de sărbătoare pentru noi, cei care ne-am străduit să-i dăm viață, avem sentimentul că ea se deosebește de multe altele tocmai prin la care ne-am referit mai sus.

Desigur, mare ar fi însemnătatea unei publicații care, într-o perioadă de cotitură, a povestit timp de aproape 17 ani un capitol de istorie a unei obști evreiești cu multiseulară vechime. Cronicarul de mai tîrziu va găsi în paginile ei izvoare prețioase spre a putea cerceta înfățișarea acestei colectivități, cu tot ceea ce au implicat anii de profunde transformări care s-au scurs în acest timp.

Ceea ce se cuvine însă relevat, ceea ce constituie caracterul sui-generis al revistei noastre, este că n-a depus numai mărturie despre viața noastră evreiască, ci a participat la crearea ei.

O serie de coordonate au fost indispensabile, mai ales în această perioadă. Armonia deplină între patriotismul nostru fidel față de România socialistă și apartenența noastră la comunitatea lui Israel; cultivarea valorilor iudaice eterne, difuzarea de elementare cunoștințe despre zbuciumata noastră istorie, aruncarea unei punți între această comunitate și celelalte din restul lumii, grija pentru păstrarea tradiției și a credinței, a sfintelor noastre asezăminte de cult, cultură și asistență și multe altele.

Revista nu s-a mulțumit numai să relateze despre modul cum toate aceste principii se aplică în practică în sinagogile noastre, în Talmud-Tora sau de la înălțimea amvonului, ci ea însăși, prin fiecare rînd al său, a oficiat un serviciu divin la altarul continuității iudaice, a creat valori de cultură, a încălzit suflete.

Poate că, în această privință, revista a urmat destinul poporului evreu, unul din cei mai vechi martori ai istoriei, care însă nici un moment nu s-a mulțumit să-i năzareze desfășurarea, ci întotdeauna, a luptat, a suferit, a sîngerat și s-a jertfit pentru a fi participant activ la făurirea ei.

La fel și această revistă nu s-a limitat a reda doar tabloul vieții obște evreiești, ci a participat activ la toate înfăptuirile ei.

(Continuare în pag. VII-a)

AȘA S-A NĂSCUT DECALOGUL

În noaptea adîncă, cerul a fost brăzdat de fulgere; era lumina adevărului care țignea, risipind bezna neștiinței. În liniștea de mormînt a unei orînduiri a durerii omenești, un glas de tunet a răsunat; el ducea în cele patru vînturi miraculoasa veste a dezrobirii tuturor celor oropsiți și chinuți.

Fulgere și tunete. Cei care pînă acum erau orbi, au început să vadă, căci prea covîrșitoare era lumina ce s-a ivit pe înălțimi, iar nici o ceață nu se mai putea pune în calea binecuvîntatelor raze ale învățării, venite să încălzească inimile, să tămăduiască rănile. „Întregul popor vedea vocile”. (Exodus 20,18) căci ochii tuturor s-au deschis larg la viziunea măreață a fericirii pe acest pămînt, viziune ce se profila în piatra Tablelor Legii.

Cei care pînă acum erau surzi la chemările nobile ale firii umane au început să audă, căci întregul văzduh era cutremurat de glasul care îmbrățișa tot universul cu mesajul dragostei.

Oamenii au zărit, în puterea nopții, soarele vremurilor care vor veni, aducînd alinare suferințelor. Ei au luat aminte, aflîndu-se încă între zidurile temniței sclaviei, la vestea cea mare a unui Creator unic și a unei creațiuni unice.

Dumnezeu le vorbea. Nu era stăpînul care se adresa robului, ci părintele care

(Continuare în pag. VII-a)

Volumul d-lui Șef rabin în limba engleză

A ieșit de sub tipar volumul „The Paper Bridge” (Puntea de hirtie), traducerea în limba engleză a cărții d-lui Șef rabin dr. Moses Rosen, „În lumina Torei”.

Apărută în excelente condiții grafice, cartea răspunde interesului repetat al unor cercuri largi evreiești din Statele Unite, Anglia, Israel și alte țări, doritoare a cunoaște scrierile păstorului nostru spiritual.

Șavuot de-a lungul veacurilor

Pe cît de laconice și de concise sînt dispozițiile Bibliei cu referire la sărbători, pe atît de bogată și de darnică este imaginația poporului credincios față de ele. Niciodată el nu s-a mulțumit cu respectarea rigidă a legilor prescrise: ele ar fi fost lipsite astfel și de poezie și de viață. Și pentru că le iubea, pentru că le cultiva, pentru că le simțea aproape de sufletul său, le-a împodobit și le-a înfrumusețat, așa cum își împodobește omul casa pentru a locui în ea cu mai multă plăcere.

Nici o sărbătoare nu formează excepție. Ne-ar fi greu să ne închipuim azi o sărbătoare biblică în lumina strictă a textelor. Dar Biblia a știut că e suficient să schițeze cadrul unei sărbători pentru ca acest cadru să fie în scurt timp umplut cu un conținut variat, multicolor. Sărbătorile noastre, așa cum le prăznuim azi, nu s-au născut deodată. Ele sînt ca o clădire în înălțarea căreia au muncit nenumărate generații de maeștri, care i-au dăruit fiecare cîte ceva din talentul și dragostea lui.

Și în ceea ce privește sărbătoarea de Șavuot,

(Continuare în pag. VII-a)

Vizita în străinătate a Eminenței Sale d. Șef rabin și a d-nei dr. Rosen

În ziua de 16 mai a.c. Eminența Sa d. Șef rabin și d-na dr. Rosen au părăsit țara plecînd la Anvers (Belgia) spre a participa la ședința Consiliului comunităților evreiești din Europa.

Pe aeroportul internațional Otopeni au venit să-i conducă d-nii: Emil Sechter, secretar general al F.C.E.M.; Daniel Segal, președintele Comunității evreilor mozaică, București; prim-rabin I. M. Marilus; Martin Băluș, vice-președinte al C.E.M. București; M. Herșcovici, președintele secției de asistență, președinte de temple și sinagogi.

A fost de față reprezentantul Departamentului Cultelor. În ziua de 23 mai Eminența Sa și d-na dr. Rosen s-au înapoiat la București.

Eminența Sa împreună cu cel mai vîrstnic deservent de cult d n țară

Citiți reportajul festivității de la Buzău (pag. V-a)

Acest exemplar al revistei poartă pe frontispiciu numărul 300. E o cifră rotundă, care predisune la reflecții. Mai ales cînd se nimereste să coincidă cu o sărbătoare atît de bogată în sensuri și semnificații ca Șavuot, sărbătoarea Torei, a învățării sfinte. Lăsăm, dar, gîndul să călătorească înapoi pe firul vremii, pînă la primul număr al revistei noastre. Purta data de 19 octombrie 1956 și după calendarul ebraic venea la scurt timp de la o altă sărbătoare, și ea a Torei, Simbat Tora. Simplu joc al întâmplării, succesiune de coincidențe? Noi credem că mai mult decît atîți: sub semnul Torei, al învățării și al tradiției noastre s-a desfășurat de atunci și pînă azi activitatea noastră publicistică. Cele 300 de numere apărute pînă azi mărturisesc acest lucru.

În editorialul primului număr, Eminența Sa comentînd versetul din pericopa săptămîinii Și a sădit Avraham la Pîntina Jurămîntului un copac și a invocat acolo numele lui Dumnezeu, stăpînului lumii, scria: „Pe ogorul sfintelor noastre obștii sădăm și noi acum un eișel, un copac menit să poarte pe ramurile sale rodul activității ce desfășurăm... Pornim la muncă cu însuflețire și plini de speranță, pentru că sîntem convinși că prin această publicație vom sluji deopotrivă interesele culturii mozaic și ale patriei, care se împletesc strîns”. Eran aceste cuvinte mai mult decît o speranță, erau — așa au fost înțelese de cei care au lucrat și lucrează la această revistă — o indicație clară, un program concis de tradus în fapt.

Au trecut de atunci ani mulți, timpurile noastre și-au schimbat culoarea, dar neschimbată ne-a rămas credința și rîna, neșirbit entuziasmul cu care am purces la drum. Felul cum simțămîntele noastre s-au intrupat în scrisul nostru, măsura în care intențiile frumoase au devenit fapte împlinite, despre acestea nu noi, ci cititorii sînt chemați s-o spună. Lor le-a fost închinat în tot acest răsîmp gîndul nostru curat, lor le-au fost adresate cele 300 numere ale revistei. După cum interesul și simpatia calde ce le-am simțit meren trăind de la ei către noi ne-au fost imbold și îndemn zilnic.

300 de numere reprezintă un capitol din istoria presei evreiești din România. O etapă și nu un punct terminus, prilej de privire retrospectivă și nu de bilanș.

Știm că lucrarea noastră, ca orice lucrare omenească, nu este ferită de imperfecțiuni, știm că cititorii noștri (ca și noi înșine) așteaptă ca ea să fie necontentim îmbunătățită. Consemnînd în acest colț de pagină această conștiință reciprocă, nu putem încheia fără a adresa mulțumirile cele mai vii tuturor celor care ne citeșc, care urmăresc cu bunăvoință și înțelegere activitatea noastră, care ne ajută ca la 1 și 15 ale fiecărei luni ne ajungă în mîinile cititorilor.

Alături de entuziasmul nostru, proaspăt ca la întîilul număr, simpatia cititorilor, înțelegerea și sprijinul generos al conducerii Federației Comunităților Evreiești din România, al colaboratorilor redacționali, tehnici și administrativi, reprezintă chezașia că vom merge înainte pe drumul trasat cu maximă claritate de la Bereșit, de la începutul începutului.

V. R.

O nouă traducere din Lion Feuchtwanger

Apariția romanului lui Lion Feuchtwanger „Evreica din Toledo” (titlul românesc: „Baladă spaniolă”, editura Univers, 1973) constituie un eveniment de librărie, pe care iubitorii de literatură bună l-au apreciat după merit.

Cartea face parte din ciclul romanelor inspirate marelui scriitor de către trecutul evreiesc. (Alte cărți din același ciclu: „Războiul evreilor”, „Josephus Flavius”, „Evreul Süß”, „Iefta și fiica lui”).

După cum ne-o spune însuși autorul în postfața, romanul i-a fost sugerat de una din cărțile Bibliei și anume Cartea Esteri.

„Decenii de-a rîndul — mărturisese Feuchtwanger — m-a obsedat povestea acelei Hadassa care, făcută a sa regină de către marele rege persan Ahașver, își salvează sub numele de Esther poporul de la pierire”. Intr-adevăr, analogia dintre „Cartea Esteri” și romanul „Evreica din Toledo”, subintitulată de autor „baladă spaniolă”, este mai mult decât evidentă. Chiar dacă destinul Raquelei și al lui Iehuda Ibn Esra sînt pînă la urmă diferite de cel al Esteri și al lui Mordehai, similitudinea de împrejurări și tragismul situațiilor aproape că se identifică. Inspirîndu-se din „Cronica Generală” a lui Alfonso el Sabio (1270) și din „romanza” lui Lorenzo de Sepulveda (1551) care cîntă în versuri „intra amoroasă a lui Alfonso al VIII-lea cu frumoasa evreică”, Feuchtwanger amintește în însemnările lui de drama lui Lope de Vega „La Judia de Toledo”, lucrare, pare-se, nu prea izbită, și de drama în versuri „Evreica” a lui Grillparzer cu același subiect, repudiată pe vremuri de unii observatori ca fiind „un amestec senzațional de erotic și istoric”. Tema l-a captivat deopotrivă și pe Feuchtwanger, nu fără să se depărteze prea mult de versiunea biblică a evreiceii din Persia lui Ahașver. Totuși el consideră că în „Cartea Esteri” eroina e doar o păpușă minuită de tutorele ei, acționată din afară, nimic decît o roțiță în mecanismul evenimentelor. „Racine — scrie Feuchtwanger

— își refugiază acțiunea în portul sigur al evlaviei, Grillparzer își părăsește opera la jumătatea ei”. De aceea el, Feuchtwanger s-a străduit să dea Raquelei mai multă viață, s-o facă să participe activ la salvarea poporului ei, să-i imprumute veridicitate și să-i contureze mai colorat personalitatea.

A procedat la fel și cu ceilalți eroi, aducîndu-i pe rînd în prim plan. Iehuda Ibn Esra, fostul copil Ibrahim, „meșumadul”, a trecut la mahomedanism la îndemnul părinților săi care, siliți să emigreze din Andaluzia, au încercat astfel să-și salveze averea, lăsînd totul pe seama fiului lor. Dar băiatul nu împlinise încă treisprezece ani, așa că nu purta răspunderea convertirii lui, de altfel formală doar, el rămînînd credincios religiei strămoșești ale cărei ritualuri continua să le practice aproape pe față. Dar trecînd din Sevilla stăpînită de mauri în Castilia catolică unde își putea afirma în voce obîrșia, revine la iudaism și își propune să refacă proprietatea seculară a familiei Ibn Esra, Castillo Ibn Esra. Dacă maurii, cucerind o mare parte din Peninsula iberică au adus cu ei o cultură strălucită și o civilizație nouă, regatele spaniole, ruinate de un șir de cruciade pe cît de singeroase pe atît de ab-

surde, se zăbeau în sărăcie și înapoierie, Obscurantismul, intoleranța le înduşmăneau nu numai cu cotropitori, dar chiar și între ele. Îi reveneau lui Iehuda sarcini de a reface, ca visticier al regelui Alfonso, economia Castiliei și s-o readucă pe calea înfloririi, ceea ce nu se putea înlăptui decît într-un climat de pace, nedorit, ba chiar detestat de camarila donchisotistă din jurul regelui.

Dar, de pe fundalul sumbru al urii și violenței, se desprind figurile luminoase ale medicului musulman Musa, canonicului Don Rodrigue, circului său Beniamin, bătrînelul șef al comunității evreiești Ephraim, ale căror arme de luptă erau cuvîntul, înțelepciunea și omnia.

Raquele, „a doua soție” a lui Alfonso, îi dăruiește un copil, regele vrea să-l boteze, Don Iehuda ține neapărat să-l facă evreu, conflictul ia proporții homerice și este fără ieșire. Iehuda a mai avut durerea ca fiul său, Alazar, să repudieze religia strămoșească, a stat și după un mort și vedea în nepotul său o reparație pentru inima lui evreiască.

Alfonso, în pofida sfaturilor prudente ale sfetnicilor săi mai luminați, printre care și Iehuda, pornește la război rupînd armistițiul încheiat cu atîta trudă de către Iehuda cu Sevilla și se întoarce înfrînt. Diversiunea antisemită operează și de astă dată. Poporul este atîșat să arunce vina înfrîngerii asupra lui Iehuda, cel care a prevăzut-o și a vrut s-o evite, răzmerișa pare să nu mai poată fi oprită, deși evreii și-au dat și ei contribuția de sînge în războiul pierdut, dovadă-și astfel patriotismul și iată-l pe Iehuda care a adus prosperitate în țară, iat-o pe Raquel care și-a iubit poporul rămînînd pe deplin credincioasă regelui și iubitului ei Alfonso, iată-i pe amîndoi căzînd victimă hoardei dezlănțuite, el ucis de dușmanul său neîmpăcat, Gutierrez de Castro, ea doborâtă mișelește de grădinarul Belardo, pe jumătate cretin, pe jumătate fanatic.

„Evreica din Toledo” rămîne o cronică a încă unui episod atît de tragic, al obștii evreilor sefari.

I. CASSIAN-MĂTĂSARU

ZIUA ROMÂNIEI LA TIRGUL DE LA TOKIO

La Tîrgul internațional de la Tokio a fost sărbătorită ziua României. În piața centrală din incinta tîrgului a avut loc ceremonia solemnă a înălțării drapelului de stat al României și a întinării imnului național. Au fost prezenți președintele Comitetului de organizare a tîrgului și alte persoane oficiale.

În cursul zilei, pavilionul României a fost vizitat de directori generali și alți oameni de afaceri de la companiile nipone cu care întreprinderile românești de comerț exterior întrețin relații.

EXPOZIȚII CULTURALE ÎN R.D.G.

La secția de limbi române a Universității „Karl Marx” din Leipzig a fost deschisă o expoziție documentară de fotografii ogîndind aspecte din viața și opera cărturarului român Nicolae Iorga.

O altă manifestare consacrată literaturii române a fost organizată la Lectoratul de limbă și literatură română din cadrul Universității „Humboldt” din Berlin, unde a fost deschisă o expoziție care cuprinde lucrări ale lui Ion Slavici, precum și studii despre viața și opera scriitorului român.

SE EXTINDE ȘANTIERUL NAVAL DIN CONSTANȚA

La șantierul naval din Constanța a avut loc un eveniment important: începerea turnării betonului la radierul noului doc pentru asamblarea navelor de mare tonaj.

Noul doc constituie unul dintre obiectivele de bază ale planului de extindere și modernizare a șantierului naval din Constanța. Încă în cursul acestui cincinal, șantierul va trece la construcția primei nave de 55 tdw și apoi a navelor de 150 000 tdw.

MAȘINI-UNELTE PENTRU EXPORT

La întreprinderea mecanică din Roman au fost realizate primele mașini-unelte pentru prelucrarea lemnului, adaptate la condițiile speciale din Columbia și din alte țări ale Americii Latine. Adaptarea utilajelor a impus o seamă de modificări, înzestrarea utilajelor respective cu motoare și echipament electric special. Aceste operații dificile au fost încheiate cu succes de specialiștii întreprinderii.

DOUĂ NOI CARGOURI

După încheierea cu succes a probelor la mare, două nave, „Timiș” și „Slobozia” au intrat în dotarea flotei maritime comerciale. Prima navă este un cargou de mărfuri de 2 000 tdw, cea de a doua, un cargou de 4 400 tdw.

O CARTE DESPRE ROMÂNIA APĂRUTĂ ÎN JAPONIA

La Tokio a apărut volumul „Mergînd pe propria ei cale — România, viața socială și politică”. Autorul cărții este publicistul Shiroo Suzuki, secretarul general al Asociației de prietenie Japonia—România, președintele Congresului japonez al ziaristilor.

În prefața volumului, care are peste 300 de pagini, autorul arată: „Interesul japonezilor față de România este mare, deoarece prestigiul României în viața internațională a sporit ferm și rapid, iar relațiile dintre cele două țări s-au dezvoltat considerabil.”

Literatura creată de copii și pentru copii în timpul holocaustului

Documente și mărturii ale supraviețuitorilor arată că în multe ghetouri și lagăre de exterminare s-a desfășurat o activitate culturală și spirituală neîntrerupută. Această activitate, concentrată mai ales în jurul copiilor, urmărea să le distragă atenția de la foamea, suferințele și ororile care îi înconjurau. Autori cunoscuți, care înainte de cel de al doilea război mondial au scris cărți pentru copii, printre care Aaron Lubositzki, Gamiel Dalinski, Janusz Korczak, Itzhak Katzenelson și alții au continuat să scrie și în ghetouri și lagăre. Janusz Korczak a scris pentru elevii săi orfani povestiri în limba poloneză, care au fost traduse în ebraică și alte limbi, iar Itzhak Katzenelson a compus pentru copii poezii și piese de teatru — multe avînd ca temă sărbătorile evreiești — pe cînd se afla în ghetoul Varșoviei, apoi în lagărul de la Vitte (Franța) și la Auschwitz, unde a pierit. Katzenelson și-a ascuns manuscrisele în sticle, pe care le-a îngropat. După război ele au fost descoperite.

Învățătorii din ghetouri și lagăre i-au încurajat pe copii să scrie și ei. Printre lucrările lor, cîteva au vădit un talent literar de necontestat. În ghetoul din Varșovia, tineretul a scos un buletin intitulat Șeviv (Scînteie), care a apărut sporadic. Dintre lucrările realizate de copii în cursul acestei perioade, cele mai cunoscute sînt poeziile și desenele făcute de cei deportați la Terezin. Impresionante prin candoarea lor, poeziile arată cît de mult țîneau după demnitatea umană și cît doreau „să scape și să dea de oameni mai buni”. Unele

dintre ele au apărut în volumul intitulat Ein parparim poh (Aici nu sînt fluturi), traduse în ebraică de Lea Goldberg.

O importantă parte a acestei literaturi constă din jurnale scrise de copii în perioada holocaustului. Copiii au descris în mod cutremurător viața lor de fiecare zi și totodată universul lor interior. Multe asemenea jurnale au fost descoperite și publicate. În afară de celebrul jurnal al Annei Frank, au mai scris jurnale care au cunoscut mare răsunset David Rubinowics și Moșe Flinker din ghetoul Varșoviei. Ambele jurnale au fost scrise în limba ebraică și au fost traduse în mai multe limbi; ele au apărut în ebraică în 1958 și în engleză în 1963.

Unii supraviețuitori ai holocaustului au căutat să descrie prin ce au trecut atît adulții cît și copiii în lagărele prin care s-au perindat. Lucrările lor au un caracter documentar, dar unele dintre ele reprezintă adevărate opere literare. În această din urmă categorie se înscrie cartea despre copii a Clarei Ascher-Pinkhof Yal-dei Kohavim (Copiii stelei). Inițial cartea a fost scrisă în limba olandeză în anul 1946 și ulterior tradusă în mai multe limbi. Autoarea, deținută în lagărul Bergen-Belsen, descrie cu vigoare suferințele copiilor olandezi în „îadul stelei galbene”. Alte lucrări în acest domeniu ale unor supraviețuitori sînt: „Vînzătorii de țigări din piața Trei cruci” de Joseph Ziemian, scrisă în poloneză și tradusă și publicată apoi în engleză în anul 1970; „Copiii din strada Mapu”, despre copiii din ghetoul din Kovno; „În miini demne de

încredere” de Rivka Kviatek-Pinbasik, scrisă în idiş. Autoarea a mai scris și alte cărți, una avînd ca temă copiii din Lodz. Învățătorul N. Resnick a scris o carte intitulată „Mamă, acum pot să plîng?” care se ocupă de readaptarea copiilor care au supraviețuit holocaustului.

Impresia puternică exercitată de cele petrecute în lagărele morții a determinat pe unii scriitori care nu au cunoscut personal ororile naziste să scrie cărți pentru copii pe această temă. Printre aceștia se numără Miriam Singer, care a scris în germană povestea unor copii evrei în Olanda ocupată de naziști: „Dan, Jan și cocorii”; Sara Glusman, care a scris „Secretul destinului” în trei volume, despre pelerinările unui copil care a supraviețuit.

Povestiri pentru copii pe tema holocaustului au scris de asemenea Irene Liebman, în ebraică, Rachel Minc în franceză, poezii Leib Morgentoi și Hinda Levi-Lissner, în idiş. Ultimii doi au publicat în anul 1966 o culegere de poezii din ghetou.

A. B.

Barbu Iscovescu

Const. David Rosenthal

Davicion Bally

Figuri de revoluționari de la 1848

Aniversarea împlinirii a 125 de ani de la Revoluția din 1848 în România, prilej de cinstire a faptelor de glorie, evocare amplă a unor evenimente politice și istorice care au zguduit din temelii la vremea respectivă vechile rînduiri ale societății românești, ne reamintesc și de o pagină din istoria obștei evreiești din Țările Românești.

Ne referim, de la început, la o perioadă în care dorul de viață liberă și sentimentul de solidaritate cu aspirațiile și interesele societății românești își găsește teren viu și în sinul masei evreilor. Căci gemind sub aceeași soartă, suferind aceleași chinuri, simțind aceleași nevoi, evreii își aduc participarea la lupta marelui românesc, la realizarea dezideratelor sale de libertate, independență.

Parcursind azi cu interes filele unei istorii vii și palpitate, găsim că pe steagul de luptă al revoluționarilor pașoptiști se afla înscris și dreptul la emancipare a evreilor.

Istorică Proclamațiune din 1848 decreta la art. 21 emanciparea israeliților și drepturi politice pentru orice compatriot de altă credință. Iar mai departe ea se adresează și către evreii spre a se arma și a ajuta la „fapta cea mare”, căci „patria este a noastră și a voastră”.

Așadar, în pofida Regulamentului Organic care interzicea acordarea drepturilor civile și politice celor neortodoxi, pentru prima dată este cerută în Țările Românești, pe temeiul dreptății și al frăției, slobozirea evreilor și pe toți cei de altă nație, pentru ca să participe alături de români: după vrednicia lor deopotrivă cu ceilalți. (Din broșura apărută a lui Ion Pașcu).

Dar mișcările revoluționare din acea vreme au fost înăbușite cu toată brutalitatea. Idealurile proclamate însă atunci au continuat să rămână vii, ele găsind — și împlinirea în anii noștri...

Evocînd evenimentele de la 1848, găsim interesant a prezenta câteva figuri mai de seamă evreiești care au avut un rol, au adus o contribuție, alături de ceilalți fruntași ai revoluției.

În acest context se situează figura picturului Constantin Daniel Rosenthal, un artist cu o înaltă conștiință, care își pune întreaga pricepere în slujba Revoluției, participă la acțiunile organizatorice desfășurate în societățile secrete de luptă revoluționară, găsind în acele momente un limbaj artistic potrivit cu care comunică maselor ideile și sentimentele nobile ale Revoluției anului '48.

Unul din capii Revoluției, C. A. Rosetti, a lăsat, alături de testamentul său, o scrisoare. Printre altele el scrie: „Constantin Daniel Rosenthal a înbit România ca cel mai adevărat român și chiar viața și-a jertfit-o”... (Românul din 8 aprilie 1885).

Evocîndu-l pe Rosenthal, nu putem omite cea mai reprezentativă lucrare a sa „România revoluționară”. România rupîndu-și cătușele pe Cimpia libertății...

Pictorul Iehuda Barbu Iscovescu, fiul lui Haim Iscovici Zugravul, este un alt participant deosebit de activ la evenimentele anului '48.

Iscovescu, care a lăsat posteritații o moștenire artistică valoroasă, a făcut parte din grupul care i-a cerut lui Bibescu semnarea Constituției din 11 iunie; el se afla printre cei care pătrund în palat purtînd steagul revoluționarilor pictat de el însuși cu deviza: „Dreptate și frăție”.

Istoriografia consemnează că după înăbușirea Revoluției din Țara Românească, Barbu Iscovescu e trimis în Transilvania, unde se pune de asemenea în slujba Revoluției. Contribuția lui la realizarea unor deziderate sociale majore, patriotismul fierbinte de care a dat dovadă, îl situează pe Barbu Iscovescu alături de alți capii ai Revoluției de la '48, ca un fervent iubitor de patrie, un artist-cetățean, strîns legat de oameni și de idealul lor de libertate.

Și în alte orașe locuitori evrei au luat

parte activă la evenimentele revoluționare din acel an.

Printre membrii Clobului revoluționar din Craiova se găsesc Alter Benișes, G. Fișer și alți evreii, care figurează printre semnatarii cererii de la 3 august 1848 către locotenenta domnească.

Într-o monografie a comunității israelite din Brăila se relatează că în piața Sf. Arhangheli din centrul orașului a avut loc o manifestare de sprijin a Revoluției, printre participanți fiind enumerați și numeroși evreii. Se citează numele lui Marcu Spitzer, Israel Jacob Bohor și alții. Acesta din urmă — ne spune cronică — și-a pus lentă tricoloră, îndemnînd la sprijinirea Revoluției.

Am lăsat la sfîrșit reamintirea unui moment impresionant petrecut în București, după apariția istoricilor Proclamații de la 1848. Este vorba de apelul așezat pe gardurile mahalalei de lângă fostul teatru Jignița, un apel semnat B. Poper, adresat fraților săi israeliți, din care cităm: „Libertatea, egalitatea, frăția sînt fundamentul care sprijină clădirea amicitiei. Voi, nobilii români, al căror eroism nu l-au putut slăbi atîtea secole de suferință, voi știți să prețuiți drepturile oamenilor, voi ați făcut pe frații mei frații voștri!

Mulțumire vouă, fierbinte mulțumire vouă, vrednică străneptă ai erorilor antichității!”

Nu putem încheia această foarte sumară evocare fără a include figura lui Davicion Bally, care a sprijinit cu întreaga sa avere desfășurarea mișcării revoluționare de la 1848. Ioan Masoff scria că a fost „cel mai interesant sefard român din epoca renașterii României”. Ca atîția alții dintre coreligionarii săi, Davicion Bally a sprijinit Revoluția, a crezut în ea și a fost convins că aceasta îi va aduce dreptul de a fi frate cu toți ceilalți.

ALEXANDRU LUCIAN

Citeva titluri de publicații evreiești apărute în România:

Comunitatea din Tg. Burdujeni

Evreii au început să se stabilească la Burdujeni (Suceava) din ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea. La 25 iulie 1786, obștea evreilor încheie cu Ananie Sevastie, egumenul mănăstirii Todireni din ținutul Suceava, o „alcătuire” în care s-au prevăzut următoarele condiții pentru înființarea tîrgului: „pentru tot stînjinel de loc care va fi dugheană, casă sau crîsmă la fața uliții, să aibă a plăti cîte 25 parale bezmăn iar pentru casele ce vor fi la mahala, vor da cîte 60 de parale de casă bezmăn pe an; iar pentru casa ce va fi de rugă și pentru un ferdeu ce vor avea, pentru locul îngropărilor, să nu se supere a plăti bezmăn”.

Prin cartea din 20 iulie 1792 Alexandru C. Moruzi (1792—1793, 1802—1806) întărește tîrgoveților „ce sînt adunați în numitul tîrg, ca după cuprinderea de mai sus să urmeze la toate, întocmai și nestrămîtat în veci; pentru care poruncim domnia mea și dumneavoastră ispravnic de ținutul Sucevei să fiți cu privire și purtare de grijă, spre a nu se urma împotriva, ci întocmai după cum prin cartea aceasta a domniei mele se hotărăște” (*Documente privitoare la istoria economică a României*, Vol. II, Buc. 1960, p. 17—18).

În prima jumătate a secolului al XIX-lea găsim evreii de aici organizați în breaslă. Despre aceasta ne vorbesc unele documente inedite. Așa, de pildă, avem două jalbe din anii 1840 și 1841, prin care vechilii obștii evreilor din tîrg se adresează domnitorului și visteriei cu rugămintea să se dispună posesorului tîrgului (Mănăstirii Todireni) să respecte întocmai învoiala încheiată cu răposatul vlădica Sevastie. E vorba acolo de zapisul din 1786 unde se precizează că evreii din tîrg nu trebuie să dea nici o dare pentru imasul necesar vitelor care le asigurau hrana casei. De pe la 1840 încă, sau poate chiar de mai înainte, li se lua cîte trei sorcoveți de fiecare vită mulgătoare care erau „cuprinși în banii birului”. Acum cereau anularea acestui bir, „pentru ca să rămînem liniștiți pe viitorime”. (Arh. St. Iași, Dos. 723, f. 1—19).

Despre conducătorii breslei din tîrg avem următoarele informații. Prin anii 1820—1830 s-au succedat la conducerea obștei starostii Israel Foșaner și Leib Sapira. (Analele societății istorice Iuliu Barasch, III/1889, p. 15). La 1 iulie 1840 au semnat ca vechilii ai „obștii tîrgului” Iosub Melih, Moșcu Iocă și Heinric Calman. Probabil că primul era staroste iar ceilalți doi, cahali (epitropi).

La 3 februarie 1848 „breașla nației evreiești din tîrgul Burdujeni” arată ispravniciei ținutului Botoșani că: „Așa precum un Avram Bercovici din tîrgul nostru Burdujeni s-au arătat la această cinstită ispravnicie cu un raport a d-sale comisarului tîrgului nostru și au înfățișat niște iscălituri rudeniei sale, frați și neamuri care l-au slobozit cu economisirea cum că pe dînsul l-au ales de staroste naiei noastre, iar noi, toată obștea tîrgului nîcicum sîntem primiți la aceea că numitul să fie staroste; mai virtos că numitul Avram nu este sigur pentru banii bugetului ca să intre în mîna lui și noi sîntem mulțumiți cu starostele acel vechi, anume Lupu, care ne slujăste vreme de 20 de ani și este sigur de banii bugetului și este cu

credință și cu dreptate...” Pe de altă parte Bercovici a continuat să stăruie pe lângă autorități pentru numirea în fruntea obștei, dar fără succes. 44 din gospodarii tîrgului se adresează din nou ispravniciei cerînd să li se recunoască drept conducător „tot cel vechi, Lupu sin Șapsa ce au fost staroste și cahali, și au slujit la toate poroncile ocîrmuirii cu toată dreptatea în vreme de 20 de ani”. În raportul privighetorului de ocol din 7 martie 1848 se arată că „jalba obștei evreilor din Burdujeni este adevărată”. (Arh. St. Iași, Tr. 1333, op. 1514, dos. 589, f. 3—6).

Printre fruntașii din tîrguri se numărau și taxierii care luau în arendă veniturile gabelei — de obicei un gospodar mai răsărit. În felul acesta se asigurau visteriei încasarea regulată a dărilor datorate de evrei precum și întreprinerea instituțiilor de cult. La Burdujeni înființarea la 1834 îndeplinind această misiune pe Iosub.

La 1803 îi găsim pe evreii din Burdujeni plătind birul în cîslă. La 1820 apar în evidențele visteriei 183 evrei hrîsovuliți impozabili adică meseriași, negustori și de alte profesii, deci prezenți cu toții în cîmpul vieții economice din tîrg și împrejurimi. O statistică întocmită la 1832 ne informează că în acea epocă se aflau acolo 78 capi de familie evrei — desigur meseriași și neguțători. (*Uricar VII*, p. 256. Arh. St. Iași. Tr. 166 op 184, condicta 7, f. 25).

Din altă statistică aflăm că în tîrg au trăit în anii 1834—1835 meșteșugarii: Nusăm casapu, Ițcu tăbăcarii, Avram tăbăcarii, Elie căldărariu, Smil făclieriu, Lișman ciuraru, Lupu chitariu, Iancu tăbăcarii, Strul doftorul, Pereș croitoriu, Șloim zăc Smil croitoriu precum și 64 negustori. (Ibidem Tr. 875/997, 61, f. 596—599). De asemenea o numărătoare a populației din Moldova, efectuată la 1845, ne arată că în acel an au trăit acolo, din meserii și micul comerț, 83 de evrei.

Evreii din tîrg luau parte și la comerțul cu țările vecine unde se exportau vite și alte produse, aducînd de acolo mărfuri necesare populației de la noi. Așa, de pildă, vom găsi printre negustorii din diferite localități ale Moldovei, trecuți la 1825 în scriptele vămii românești din Teșăuți-Burdujeni pe Faibis care a plătit 24 lei și 24 parale, taxe pentru trecere peste hotar a unui număr de 12 boi iar pe Iosub, plătind 57 de lei și 20 parale pentru 25 de boi. În luna august 1839 îl găsim pe Solomon Gutman trecut în registrele vămii din Teșăuți cu 4 boi la export pentru care a plătit 63 lei. Același negustor mai este amintit în scripțe cu un transport de 300 boi, dar fără să se spună ceva despre taxe. Probabil că negustorul a plătit vama la Caravasara din Iași așa cum era obiceiul în cazurile mai importante. (D. Z. Furnică *Documente privitoare la comerțul românesc*, Buc. 1931).

La 31 august 1855, 77 negustori evrei din tîrgurile Botoșani și Burdujeni trimit o jalbă lui Grigore Ghica Vodă (1849—1856), prin care roagă să se facă demersuri ca vămîrea mărfurilor să nu se mai facă la vama austriacă din Bosancea care era situată la o depărtare „mai de un ceas”, ci pe moșia Burdujeni.

Prima sinagogă din localitate o fi fost construită în jurul anului 1880, pe locul dat de proprietate — după cum am văzut mai sus, fără plată. A doua sinagogă o găsim funcționînd la 1834. În acest an au servit în „havrele” din tîrg ceaușii Moșcu și Israel. După informațiile pe care le avem pînă în prezent au funcționat aici, în prima jumătate a veacului trecut, un rabin și habamii Ițcu și Moise Herș Sapira. Știm că ultimul s-a născut la Burdujeni în anul 1820 și a funcționat mai tîrziu, în aceeași calitate și la Ploiești.

La 1834 au activat aici următorii șapte dascăli (melamdîm), Avram, Herșcu, Aron, Buroh Avram, Ițcu, iarăși Herșcu și Iancu. Începînd de pe la 1900 funcționa în tîrg o școală israelită de băieți, condusă de B. Berman și alte trei cadre didactice, avînd 109 elevi.

CARNET

ZECE CUVINTE

La Dachau naziiștii organizau în mod curent execuții publice de deținuți acuzați de vini mai mult sau mai puțin imaginare, sau fără acuzații, pur și simplu pentru că ofițerii erau doritori a se distra. De obicei execuția se făcea prin spânzurare, călăii fiind criminalii de drept comun, cărora li se acorda drept recompensă 3 țigări. La bursa crimei naziste afit cota, în 1943, o viață omenească: 3 țigări.

Ceea ce se întâmpla zilnic la Dachau nu era decât un episod al teribilei tragedii ce se juca atunci pe scena Europei. Bătrînul continent se scufundase parcă într-un abis întunecos și năclăit de sînge. Milioane de ființe omenești erau exterminate prin împușcare, gazare, înfometare, sau ca urmare a epidemiilor. Alte milioane agonizau în lagăre și ghetouri, în temnițe și alte locuri de suplicii. Crematoriile de pe lângă abatoarele umane își trimiteau zi și noapte spre cer trîmbele groase de fum iar mirosul pestilential de carne arsă otrăvea văzduhul. Se părea că demonii bruni coboriseră însuși iadul pe pămînt...

În aceste condiții, un editor de peste ocean a avut ideea să tipărească o carte care să fie un fel de replică dată spiritului aberant al distrugerii. O carte care să cuprindă esența omenei, cvintesența eternelor valori ale speciei. Era nevoie, în acel ceas teribil, cînd totul era în joc, de rostiri niște adevăruri simple și eterne, ca pîinea, aerul și apa, fără de care viața însăși devine cu neputință. În modul cel mai firesc, editorul s-a oprit la Decalog, la Cele zece cuvinte... Zece scriitori dintre cei mai de seamă ai acelei epoci, printre ei germanul Thomas Mann, norvegiana Sigrid Undsed, austriaca Wicky Baum și alți șapte la fel de proeminenți au scris fiecare câte o nvelă inspirată din cite una din cele zece porunci. Pe vremea aceea pare-mi-se că nu apăruse încă noțiunea de best-seller, dar ceea ce știu sigur e că această carte a avut un răsunet dintre cele mai adînci în conștiința oamenilor, fiind unul din acele fulgere care au spintecat beznele. Da, părea această carte să spună oamenilor, cerul continuă să existe, noaptea nu este veșnică, oricît de deasă e bezna, soarele e mult mai puternic... Lumina nu poate fi ascunsă sub obroc, pot exista doar momente de eclipsă, dar ele sînt trecătoare, veșnic e soarele, el a risipit, risipește și va risipi deci și de data aceasta tenebrele.

În circumstanțele de atunci a fost pentru unii ca un fel de revelație divină, o reeditare, la scară personală, a revelației originale pe care, în mijlocul unui deșert torid, într-un decor de fulgere și tunete, a avut-o un popor întreg. A fost un fenomen care s-a repetat de atîtea ori în decursul timpului, îndreptățind astfel remarcarea unui subtil erudit: darea Legii a avut loc o singură dată, pe Sinai; primirea ei e însă un act ce trebuie să se repete în fiecare generație...

Zece cuvinte. Adevărul vieții este simplu, limpede, concis. Simplu ca formele primordiale ale materiei vii, limpede ca aerul și apa, concis, cum numai adevărul poate fi, care nu are nevoie de multe vorbe ca să se afirme. Aceste Zece cuvinte ne-au ajutat din vremuri imemorabile să viețuim și să supraviețuim, ne-au ajutat să vedem cerul chiar și atunci cînd zările erau închise de tenebre, să ne păstrăm neclintită credința în om și omenie, în valorile eterne ale vieții. Respectînd cele Zece cuvinte ca o expresie lapidară a credinței noastre, noi am învățat să respectăm implicit credința curată a celorlalți.

„La Vilna naziiștii au reușit să pună mîna pe comandantul unui detașament de partizani evrei. Înainte de a-l executa s-au gîndit să se distreze pe seama lui. L-au dus, dar, în ghebo, au adunat lumea și așternînd pe jos un sul al Torei, i-au poruncit prizonierului să calce peste pergamentul cu slova sfîntă. Acesta a refuzat.

— „Tu doar crezi, așa cum cred acești bărboși blestemați, i-a spus ofițerul nazist. Pășește peste pergament și-ți lasăm viața!

„E adevărat că credința mea diferă de a lor, dar tocmai fiindcă ea mi-e scumpă nu voi fi niciodată de acord s-o calc pe a lor în picioare“ — a răspuns comandantul“.

Un glonte tras în ceașă i-a pus capăt vieții.

A trăi demn și cinstit, a fi om în accepția majoră a cuvîntului și a respecta demnitatea și viața altora — cu nimic mai puțin scumpă decît propria-ți viață — acesta este mesajul peste timp, mereu actual, al celor Zece cuvinte. Să ne gîndim la ele în sensul indicat de eruditul de care am pomenit înainte: darea Legii a avut loc o singură dată; primirea ei, însă, e un act ce trebuie să se repete în fiecare generație.

VICTOR RUSU

EZRA, dregătorul de la curtea regelui Persiei

Ezra a fost „scriitor rapid al legii lui Moșe“. După cite se pare, el a primit acest titlu întrucît deținea o funcție oficială la curtea persană. Stăpînirea persană obișnuia să folosească oameni de specialitate pentru fiecare țară în parte, care erau un fel de „impunitnici ai regelui pentru toate chestiunile privind poporul“. Și așa cum la curtea regelui se aflau specialiști pentru Miștrăim și alte satrapii, era și unul pentru satrapia Iudeea. Se pare că Ezra deținea această funcție.

În cadrul misiunii sale oficiale, Ezra s-a întîlnit cu oameni reușiți din Iudeea, de la care a aflat despre situația grea în care se găseau evreii acolo. El luă hotărîrea să activeze pentru înnoirea așezării și a culturii evreilor din Iudeea. În primul an al domniei lui Artaxerxes I, regele Persiei, Ezra a primit permisiunea și împuternicirea de a pleca la Ierusalim și de a lucra pentru poporul de acolo. În edictul regelui erau enumerate o seamă de drepturi importante, printre care:

— dreptul evreilor de a reveni și a se stabili din nou în Iudeea, în mod deosebit

kohanimii și leviții (în măsură a contribuției la renașterea culturală și a instituțiilor);

— dreptul de a răspîndi în Iudeea învățătura Domnului;

— dreptul de a introduce în țară contribuțiile bănești pe care coreligionarii din Babilon le trimiteau fraților lor din Iudeea;

— asigurarea regelui persan că va acorda subsidiile templului sfînt;

— dreptul de a numi judecători religioși care să aibă dreptul de a se pronunța și în chestiuni privind pe evreii din țară și din afara ei. Organele judecătorești aveau dreptul de a pronunța pedepse pentru vinovați.

Ezra a adus cu sine și darul pe care regele persan îl făcuse templului din Ierusalim: sfintele ideoare pe care exilații le duseseră cu ei în Babilon. Actum, ele erau înapoiate Ierusalimului.

BENIAMIN EIEV

Citiți în pagina a 12-a textul în limba ebraică.

Mesaj adresat congregației Zichron Efraim din New York

D. rabin Arthur Schneer, distinsă personalitate a iudaismului american și devotat prieten al obștei și țării noastre, pe care a vizitat-o în mai multe rînduri, a împlinit recent un deceniu de sacerdoțiu al congregației Zichron Efraim din New York. Cu acest prilej, Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a trimis următorul mesaj:

Exprim congregației Zichron Efraim atît în numele meu și al soției mele, cît și în acel al comunităților mozaice din Romînia, cele mai calde felicitări cu prilejul sărbătoririi unui deceniu de la instalarea ca fruntaș spiritual al comunității dv. a distinsii personalități rabinice, a bunului nostru prieten, rabinul Arthur Schneer.

Am avut plăcerea de a-l avea pe păstorul vostru sufletesc de mai multe ori în ultimii ani, în mijlocul nostru. I-am admirat talentul retoric, cu care știe să tălmăcească străvechea noastră învățătură; dragostea sa fierbinte pentru Israel și iudaism; tactul și priceperea de a ciștiga inimile interlocutorilor săi, evrei și neevrei; devotamentul său pentru ideea ajutorării celor în nevoie și în suferință; ne-a bucurat să găsim într-însul un minunat constructor de punți între evreii de peste ocean și cei din răsăritul Europei.

Este necesar să subliniem în acest moment solemn de bilanț, că d-sa a adus o importantă contribuție în strădania impresionantă a iudaismului american de a fi alături de noi, evreii care trăim în această parte a lumii.

Ferice de voi că aveți un astfel de conducător, căci cinstirea și dragostea una-nimă de care se bucură, se răfrînge și asupra voastră, colaboratorii săi în activitatea binecuvîntată pe care o desfășoară.

Binecuvîntarea lui Dumnezeu să călăuzească mai departe, pînă la 120 de ani, pe rabinul Arthur Schneer și pe distinsa d-nă Schneer, care îi este o admirabilă tovarășă de viață, împreună cu toți cei ce le sînt dragi și să vă dăruiască vouă, iubiți frați și surori din congregația Zichron Efraim, deplină fericire și prosperitate în viața voastră de buni și devotați fii și fiice ale obștei evreiești.

Șef rabin dr. MOSES ROSEN
Președintele Federației Comunităților
Evreiești Mozaice din Romînia

Lag Baomer
la templul coral

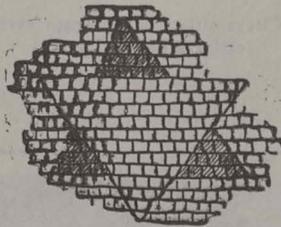
În după amiaza zilei de 20 mai a.c. a avut loc la templul coral tradiționalul serviciu divin de Lag Baomer. Cu acest prilej au fost pomeniți foștii rabini, deservenți de cult, precum și foștii conducători ai templului, funcționarii decedați ai comunității bucureștene și ai Federației.

Predica ocazională a fost rostită de d. prim-rabin I. M. Marilus.

Serviciul divin
de Șavout

În prima seară de Șavout (marți 5 iunie) serviciul divin de la templul coral din București va începe la ora 19,30.

Predica de Iskor va fi rostită de Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen în zina de joi 7 iunie a.c. la ora 10,30 dimineața.

Către cititori

Reînnoiți-vă din vreme abonamentul pe semestrul II al anului în curs, spre a vă asigura primirea în continuare a revistei la domiciliu. Prețul unui abonament este de:

24 lei pe 1 an.

12 lei pe 6 luni;

Expediați banii prin mandat poștal, pe adresa: F.C.E.M., București, str. Sf. Vineri 9, cont B.N.R. 49.8.01.000 Sector 4. Nu uitați a indica pe verso numele și adresa exactă a abonatului.

Cititorii cu domiciliul în București pot depune personal costul abonamentului la casieria Federației.

Jean Vereanu

La București a încetat din viață Jean Vereanu, vechi membru al obștei, unul din foștii epitropi ai Sinagogii Mari.

Defunctul a făcut parte din comitetul de sprijin al Talmud-Torei, contribuind în acest fel la învățarea slovei noastre sfinte.

Numeroși coreligionari l-au condus pe ultimul drum, la cimitirul de pe șoseaua Giurgiului. Dl. Micu Farchi a rostit cuvîntul de despărțire.

DECESE

În perioada 11—25 mai 1973, în cimitirele Comunității Evreilor din București au fost înhumate următoarele persoane decedate:

Vereanu Iosif Jean (91 ani), str. Ceauș Nadu 6; Daici Berco Boris (76), Intr. Caragiale 8; Pappo Ana (79), Ștefan Mihăileanu 44; Schapira A. Marcu (72), Calea Moșilor 201; Aron Marcu (72), B-d. Ion Șulea 42—44; Tau Rașela (58), Calea Dudești 53; Schineanu Elena Lucia (67), Troțușului 98; Veiss Teodor (68), Sf. Apostoli 43; Bachman Moses (70), Calea Călărăși 51; Oroviț Tivica (56), Maria Rosetti 16; Ackerman Cecilia (57), dr. Maximilian Poper 14; Fleischer Efraim Natan (77), Ion Pușcariu 5; Friedman Sosi Ghiti (68) Prelungir a Ghencea 4; Beer Moritz (68), Calea Moșilor 100; Oprișor (Katter) Maria (63), Intrarea Văcărești 2; Lazăr Moise (67), Ștefan cel Mare 33; Vais Nisim (58), Viferion 53 A; Simion Jean (68), Bibescu Vodă 18.

Cel mai vîrstnic deservent de cult din țară

Emoționanta sărbătorire a rabinului Simon Bercovici, de 93 ani, din Buzău

Cei care au avut fericirea să participe la manifestarea ce a avut loc la Buzău în după-amiaza zilei de 13 mai a.c. n-o vor uita, desigur, multă vreme. A fost, într-adevăr, un eveniment emoționant, cu bogate implicații și sensuri adînci, cum nu ne este dat în fiecare zi.

Mai întii, faptul în sine. Rabinul acestei comunități, d. Simon Bercovici, a împlinit venerabila vîrstă de 93 de ani și totodată 71 de ani de păstorie neîntreruptă a aceleiași comunități. O performanță dublă, care nu se întîlnește în fiecare zi. A fost, apoi, felul în care s-a desfășurat sărbătorirea. Eminentă Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen, împreună cu întreaga conducere a Federației Comunităților Evreiești Mozaice s-au deplasat la Buzău, spre a lua parte la festivitate. În acest fel, întreaga comunitate evreiască din țară a luat parte la sărbătoarea unei mici comunități, căci astăzi la Buzău se află doar în jurul a 50 de familii evreiești. Ideea de atîtea ori exprimată că importanța comunităților noastre nu este în funcție de mărimea sau de numărul membrilor ei și-a găsit încă o dată aplicarea. În sfîrșit, sărbătoarea a luat caracterul unei manifestări ecumenice prin participarea unor distinși reprezentanți ai celorlalte culte, în frunte cu Prea Sfințitul dr. Antim Angelescu, episcop de Buzău.

Ora 17.30. În acordurile imnului religios Baruh Aba, intonat de corul templului coral din București, în frumoasa sinagogă a orașului pășesc Eminentă Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen, Prea Sfințitul episcop Antim al Buzăului; conducătorii Federației și ceilalți oaspeți de onoare. Cu câteva clipe înainte, în sunetele aceluiași imn, profund emoționat, și-a făcut intrarea venerabilul sărbătorit, avînd alături pe distinsa sa tovarășă de viață, d-na Ana Bercovici. În sală se află trei dintre cei patru fii ai sărbătoritului, numeroși nepoți, nepoate și strănepoate.

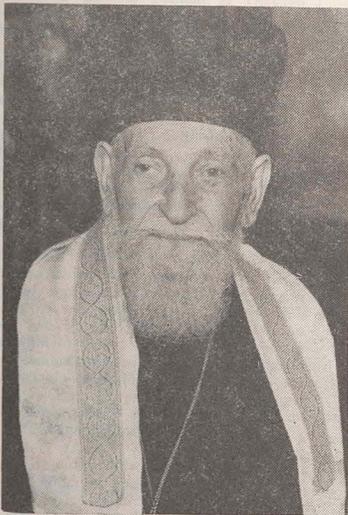
În afară de enoriașii din Buzău, în sîntul lăcaș se află coreligionarii din orașele Ploiești, Focșani, Galați, Brăila, R. Sărat și Tecuci, care au ținut să asiste la această memorabilă sărbătorire.

La loc de onoare, aproape de altar, se află conducătorii cultelor din oraș: P.S. dr. Antim Angelescu, episcop de Buzău, preot Iosif Tranciovanu, parohul bisericii romano-catolice și alți slujitori de cult. Sînt de față reprezentanții autorităților locale și inspectorul județean al Departamentului Cultelor.

În fața chivotului sînt Eminentă Sa rostește rugăciunea pentru prosperitatea țării și a înalților săi conducători. Apoi d-sa rostește rugăciunea de binecuvîntare a venerabilului sărbătorit. Prim-cantorul templului coral din București, d. A. Harnik rostește Mi seberah pentru sărbătorit.

În numele enoriașilor din Buzău, d. Moise Casapu, președintele comunității, exprimă Eminentei Sale și celorlalți oaspeți grațitudinea pentru prezența lor la această sărbătoare. Vorbitorul prezintă pe scurt biografia sărbătoritului. Născut în anul 1880 în comuna Tazlău (județul Neamț) într-o familie rabinică, Simon Bercovici studiază la ieșiva din Bubuși, fiind apoi timp de doi ani (1900—1902) locuitor de rabin al comunității din Turnu-Măgurele. În anul 1902 ocupă funcția de rabin al obștei din Buzău, pe care o exercită fără întrerupere de peste șapte decenii. În tot acest lung răsămînt s-a devotat cu trup și suflet misiunii sfinte și obștei, căreia i-a fost învățător, sfătuitor și părinte spiritual, atît în vremuri sevine cît și în vremuri grele. Înțelepciunea, tactul și dăruirea cu care și-a împlinit misiunea l-au făcut iubit și stimat atît de coreligionari cît și de ceilalți cetățeni ai orașului.

P.S. episcop dr. Antim a arătat, în cuvîntul rostit, că a răspuns cu toată însuflețirea la invitația ce i-a fost adresată de

a participa la această sărbătoare, pe care a numit-o de „ecumenism local”. „Crestinii și evrei recunoaștem deopotrivă principiul paternității divine, după care toți oamenii, sînt făpturi ale lui Dumnezeu și frați între ei. În acest spirit luăm parte la sărbătorirea Dr. și wam viață lungă, patriarhală, venerabilului rabin Simon Bercovici”.

În numele fiilor, a nepoților, strănepoților și celorlalți membri ai familiei d. av. Mendel Bercovici-Berca, cel mai vîrstnic dintre fii, a exprimat respectul și dragostea filială pentru sărbătorit.

Eminentă Sa a arătat, în predica rostită, că evenimentul depășește cu mult cadrul local și chiar al colectivității evreiești din România. Generația noastră, generația holocaustului, a avut durerea să piardă un număr imens de rabini-erudiți și deserventi de cult, de aceea e cu atît mai mare rolul și misiunea sîntă a aceluia care au fost cruțați. Sărbătoritul de azi este unul dintre inimoșii clerici care au făcut jala comunității noastre. A stat neabătut, la bine și la greu, în mijlocul obștei sale, a educat în spiritul Torei, al dragostei de Dumnezeu și de oameni un lung șir de generații, îndeplinindu-și cu cinste misiunea sîntă. În numele întregii colectivități evreiești din România, Eminentă Sa a adresat calde felicitări sărbătoritului, dorindu-și viață lungă, sănătate și putere spre a se devota mai departe menirii sale.

Profund emoționat a luat cuvîntul d. rabin Simon Bercovici. „Intocmai ca psalmistul-vege David, ridic ulmă mea voce către cel Atotputernic, aducîndu-i prinos de recunoștință pentru că în marea sa îndurare m-a binecuvîntat cu bar și viață lungă, spre a putea ajunge cu sănătate la această perioadă a bătrîneții mele. În aceste clipe — a spus d-sa mai departe — retrăiesc foarte multe amintiri, dar cea mai vie este cea primă zi cînd am urcat pe acest amvon, oficiînd primul meu serviciu divin”. Venerabilul sărbătorit a evocat episoade din viață și activitate. „Obștea mi-a acordat încredere și eu i-am rămas devotat ei, pînă în ziua de azi. Stimă și afecțiunea cu care am fost și sînt onorat mi-au dat forța necesară pentru a-mi îndeplini misiunea.”

În încheiere, a mulțumit rînd pe rînd oaspeților și participanților la sărbătorire și în mod deosebit Eminentei Sale, adăugînd: „Nu am cuvinte pentru a prezenta imensul aport și sprijin pe care d. Șef rabin le dă zi de zi pentru binele comunității noastre. Pe drept d-sa este considerat una din personalitățile proeminente ale vieții religioase din zilele noastre”.

După încheierea festivității oficiale, Federația Comunităților Evreiești Mozaice a oferit o recepție în onoarea sărbătoritului.

Inaugurarea restaurantului ritual din Bacău

În ziua de 13 mai a.c. a avut loc la Bacău festivitatea inaugurării restaurantului ritual al comunității evreiești mozaice din localitate. Acesta este cel de al 10-lea restaurant, celelalte 9 funcționînd pe lângă comunitățile din orașele: București, Iași, Timișoara, Arad, Cluj, Oradea, Galați, Botoșani și Dorohoi.

Solemnitatea inaugurării a fost onorată de prezența Eminentei Sale d. Șef rabin dr. Moses Rosen, inițiatorul acestor așezăminte de cult și sociale. Au participat, de asemenea, d-nii: Emil Sechter, secretar general al Federației Comunităților Evreiești Mozaice; Daniel Segal, președintele comunității evreilor mozaici din București; M. Hercovici, președintele secției de asistență; Victor Rusu, prim-redactor al „Revistei cultului mozaic”. Delegații ale comunităților din localitățile apropiate — Iași, P. Neamț, Roman, Buhuși, Moinești, Tg. Ocna — au venit să ia parte la festivitate.

În cursul dimineții, enoriașii din Bacău s-au adunat la principalul templu al orașului, spre a saluta pe Eminentă Sa. Dînd glas simțămîntelor tuturor, d. Avram Aizerman, președintele comunității, a arătat emoția și bucuria de care sînt pline sufletele credincioșilor în această zi. „Așa cum ne-a învățat Eminentă Sa, comitetul de conducere al comunității caută să fie permanent în mijlocul obștei, căreia să-i dea socoteală de activitatea pe care o desfășoară”. În acest spirit, d. Aizerman a arătat că noua conducere a comunității asigură desfășurarea vieții religioase în bune condițiuni, prin: funcționarea permanentă a patru sinagogi; cursuri de Talmud-Tora, unde tinerii membri ai obștei învață slova și legea sîntă; grija pentru alimentația rituală; întreținerea cimitirelor și a mormintelor etc.

Un capitol deosebit îl constituie activitatea de asistență socială, care se exprimă prin ajutoare permanente sau ocazionale în bani, efecte, îmbrăcăminte, combustibil, acordate unui număr de peste 300 coreligionari bătrîni, bolnavi sau lipsiți de familie. Din anul 1972 s-a introdus și în cadrul comunității din Bacău vizitarea unor bolnavi, atît la domiciliu cît și consultații la cabinetul medical. Se acordă, de asemenea, medicamente în mod gratuit celor ce au nevoie. Restaurantul ritual ce se inaugurează în această zi se încadrează în această complexă activitate de cult și asistență socială. Aici vor putea de aici înainte lua masa, în condiții optime, cu respectarea prescripțiilor rituale, atît asistații obștei cît și ceilalți membri ai comunității.

Pentru toate aceste înfăptuiri, d. președinte Aizerman a adresat cele mai vii mulțumiri Eminentei Sale, înțeleptul păstor spiritual și neobositul președinte al F.C.E.M.

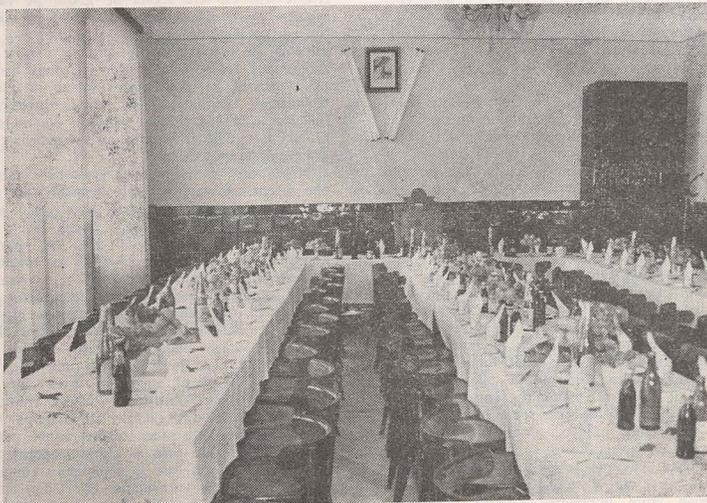
Moment solemn: Eminentă Sa fixează mezuza...

Un mișcător cuvînt de bun-venit și caldă recunoștință a adresat, în numele cursanților de la Talmud-Tora, Friederica Iosef.

Eminentă Sa a rostit apoi predica ocazională, despre comunitate și etica mozaică. Comunitatea — a arătat domnia sa — este una din instituțiile esențiale ale vieții evreiești, fără de care nu se poate înțelege ceea ce pentru unii constituie enigma supraviețuirii noastre. Religia noastră nu se mărginește numai la sinagogă, ea cuprinde viața credinciosului în toate manifestările sale iar comunitatea creează cadrul necesar pentru aceasta. În continuare, d-sa s-a ocupat de diferitele instituții ale comunității, insistînd în mod deosebit asupra aceluia de asistență socială. În încheiere, a felicitat călduros conducerea și enoriașii comunității pentru realizările obținute și în special pentru realizarea restaurantului ritual, invocînd pronia divină asupra obștei și credincioșilor din Bacău.

La sediul proaspăt, spațios și luminos al restaurantului ritual s-a desfășurat apoi ceremonia fixării de către Eminentă Sa a mezuzei. În cinstea oaspeților și a evenimentului festiv, conducerea comunității a oferit un prînz. Cu acest prilej au rostit alocuțiuni d-nii: Avram Aizerman, Emil Sechter, Daniel Segal.

Eminentă Sa a ținut să-și exprime încă o dată bucuria pentru clipele petrecute în mijlocul credincioșilor obștei din Bacău, ca și pentru această minunată înfăptuire, al 10-lea restaurant ritual al comunităților evreiești din țară.

Restaurantul din Bacău, restaurantul-minianist, al 10-lea al obștei noastre

Thomas Mann

LEGEA

(FRAGMENT)

Sprînjit în toiag Moșe străbătu deșertul, cu ochii larg deschiși așintîți asupra muntelui lui Dumnezeu, care fumea ca un cupțor și adesea zvrîlea trimbe în înalțuri. Muntele acesta avea o formă deosebită — cu fisuri și creștături care-l împrejmuiau ca niște brițe, care păreau să-l împartă în etaje și semănau cu drumeaguri urcătoare, dar nu erau drumeaguri, ci doar trepte cu pereți posteriori de culoare galbenă. În ziua a treia, după ce escaladase câteva spinări de dealuri, ajunse la piciorul aspru al muntelui. De aici, fiind pumnul înclăștat pe toiag, începu să urce și urcă, pieptis, strecurîndu-se printre tufisuri înegrite și arse; în unele cazuri înainta doar pas cu pas, tot mai sus, în apropierea lui Dumnezeu, atît cît stătea în puterea unui om, deoarece aburii sulfuroși și cu iz metalic de care era îmbibit aerul, îi tăiau înecut cu înecut respirația și accese de tuse îl năpădeau. Ajunse totuși pînă la creștătura și terasa cea mai de sus, sub creasta de unde privirea îmbrățișa lanțul pleșuv și sălbatic de munți care se desășurau de ambele părți și pătrundeau mai departe în deșert, pînă spre oaza Kadeș. În vale, acolo jos, se vedea coturîndu-se, mică, tabăra în care poposea norodul.

Tușind într-una, Moșe descoperi o groță în peretele muntelui, umbrită de un acoperămint de stîncă care-l putea ocroti împotriva zvrîlirilor de pietre și se aranjă, pentru ca după un scurt răgaz să pornească la îndeplinirea acelei misiuni pe care Dumnezeu i-a încredințat-o și care, în condiții anevoioase, — fiindcă vaporii cu iz metalifer continuau să-l apese greu pe piept și imprumutau chiar și apeii un gust sulfuros — urma să-l rețină aici nu mai puțin de patruzeci de zile și patruzeci de nopți.

Dar pentru ce era nevoie de atîta timp? Întrebare fără rost. Era vorba de cuvîntul etern

Thomas Mann, laureat al Premiului Nobel pentru literatură, unul din scriitorii cu care se mîndrește veacul nostru, a înzestrat literatura cu lucrări care, la fel ca operele unni Balzac, Zola, Tolstoi sau Dickens, vor rămîne de-a pururi în patrimoniul creației spirituale universale. Scriitor-militant în înțelesul major al cuvîntului, Thomas Mann a vădit glasul — alături de alți intelectuali compatotioși ai săi aflați în exil — împotriva barbariei naziste care a confundat în bezna, pentru un timp, secolul al XX-lea.

Opera lui literară e prea binecunoscută pentru a fi necesar să ne mai oprim asupra ei: „Familia Buddenbrook”, „Muntele vrăjii”, „Doctor Faustus”, „Alteia regală” și zeci și zeci de nuvele, dintre care unele sînt adevărate romane miniaturale, au apărut în nenumerate limbi de la un capăt la altul al globului. Una din aceste nuvele de lung metraj, ca să spunem așa, este și cea intitulată „Das Gesetz” („Legea”), apărută în 1944, din care redăm aici fragmentul final. Este episodul în care Moșe, aflat în oaza Kadeș cu cei pe care i-a călăuzit din Mîtram, avea să le aducă acestora de pe muntele sfinți la poalele cărui se găseau, tablele legii inspirate de Dumnezeu.

Dreptul de transfigurare, pe care orice scriitor, orice artist în genere, îl revendică, își spune cuvîntul și aici, cu atît mai mult cu cît „evenimentele din vremea aceea sînt învaluite în întinerul timpului...” cum se exprimă autorul.

Stilul folosit de Thomas Mann în această năvelă este adecvat subiectului și, precît s-a putut, ne-am străduit să-i păstrăm caracterul pitoresc.

redat sumar, legămîntul, legea morală concisă a lui Dumnezeu să fie întărită și dăltuită în piatra muntelui, pentru ca Moșe s-o ducă apoi în mijlocul norodului său sovăitor. Dumnezeu îi porunci cu glas tare din pieptul său să cioplească din munte două table și să scrie pe ele dictatul, cinci cuvinte pe una și cinci pe cealaltă, în totul zece cuvinte. Nu era lucru ușor să făurești tablele, să le netezești și să faci din ele purtătoare oarecum demne a Etern-căscului; pentru bărbatul stingher, chiar dacă susesse din laptele fiicei unui cioplitor în piatră și chiar dacă avea încheieturile miinilor late, aceasta era totuși o muncă expusă la multe greșuri și care numai ea îi cerea un sfert din cele patruzeci de zile. În ce privește scrierea, aceasta era o problemă a cărei rezolvare lesne i-ar fi putut pretinde chiar mai mult de patruzeci de zile.

Căci, cum să scrie? În internatul din Teba își însușise altă pompoasă scriere hieroglică egipteană, rînduirea ei curentă, cît și învalmăseala aceea de triunghiuri folosită ca scriere în tînutul Eufuratului, în care regii lumii își comunicau unii altora gîndurile pe plăci de argilă. Afară de asta, la midianîți făcuse cunoștința unei a treia vrăjitorii de semnificații, alcătuită din ochi, cruci, gîndaci, toate și felurile linii șerpuitoare, care, folosite în Țara Sinaului, nu închipuiau cuvinte întregi și idei-lucruri, ci numai părți ale acestora, silabe deschise, care trebuiau citite împreună. Niciuna din aceste

trei metode de exprimare a gîndurilor nu i se potrivea — și asta pentru simplul motiv că fiecare din ele era legată de graiul pe care-l vorbeau cei în cauză și fiindcă Moșe își dădea limpede seamă că îi va fi cu neputință să aștearnă în piatră dictatul de zece cuvinte în babiloniană, egipteană, sau în jargonul beduinilor. Lucrul se putea face numai în graiul strămoșesc, în dialectul pe care-l vorbeau ai lui. Dar cum să-l citească oamenii, din moment ce nici nu putea fi scris și un instrument pentru exprimare nu exista?

Moșe dorea cu ardoare să găsească o asemenea scriere pe care oamenii s-o poată citi cît mai curînd, adică o scriere pe care copiii, cum erau cei mai mulți de fapt, s-o poată învăța în cîteva zile — așadar una care, cu ajutorul apropierii lui Dumnezeu, să poată fi imaginată și descoperită în puține zile.

Era o sarcină grabnică, care nu suferea întîrzieri. El n-o compunise dinainte, se gîndise numai la „Scriere”, la comunicare și nu chibzuse că nu se putea scrie așa cu una cu două. Capul i se învăpăise și fumea ca un cupțor și ca piscul muntelui. Avea impresia că raze îi țeșeau dintr-insul, că din frunte îi creșteau coarne din cauza strădăniei pe care o făcea mîntea. Nu putea născoci semne pentru toate cuvintele de care se slujea poporul, sau pentru silabele din care se compuneau cuvintele sale. Chiar dacă vocabularul celor din tabăra de jos era sărac, vor fi totuși prea multe sem-

ne pentru a putea fi create în puținele zile petrecute pe munte și mai ales pentru a putea fi repede învățate. De aceea procedă altfel: strînse la un loc acele sunete ale graiului care se formează cu ajutorul buzelor, al limbii și cerului gurii și al gîtleului, izolînd pe acele puține care sunau gol și care, încadrate în celelalte, se întîlneau alternativ în cuvinte și deveneau cuvinte abia prin ele. Nici consoanele care le înconjurau nu erau prea multe — doar douăzeci la număr; și dacă le înzestrai cu anumite semne, atunci, prin excluderea sunetelor de bază care rezultau de la sine din ele, le puteai îmbina în orice fel cuvinte și imagini, în toate cuvintele care existau și nu numai în graiul a-lor tăi, ci în toate graiurile — puteai scrie cu ele chiar și în egipteană și babiloniană.

O inspirație divină! Ea era pe potrivă celui de la care venea, a Invizibilului și Spirituului, a cărui era lumea, și care, cu toate că își alesese cu osibere neamul care se afla acum acolo jos, era pretutindeni stăpîn pe pămînt. Ideea aceasta era și cît se poate pe potrivă scopului apropiat și cel mai grabnic, pentru care și din care se născuse: textul tablelor legii. Căci e drept că acesta a fost cu precădere destinat norodului pe care Moșe l-a călăuzit din Mîtram, fiindcă Dumnezeu cu el împreună i-au plăcut — cum însă cu acel pumn de semne se putea scrie la nevoie cuvintele tuturor graiurilor popoarelor și cum Dumnezeu lumii era peste tot, ceea ce Moșe se gîndea să scrie, textul acela concis, era de așa natură încît putea sluji ca indicație fundamentală și stîncă a moralei omenești tuturor popoarelor lumii, pretutindeni.

Și Moșe scrisese, — adică dăltui, cioplî, spaciul în piatră fărîmicioasă a tablelor, pe care cu osteneală le confecționase mai întîi, treabă care mersează mină în mină cu făurirea literelor. Și nu trebuie să fie a mirare că toate acestea au durat patruzeci de zile.

De la răsăritul zorilor deasupra Edomului și pînă la apusul lui îndărătul deșertului, Moșe trudi fără răgaz. Să ni-l imaginăm cum stătea acolo sus, cu bustul dezgolit, cu pieptul puros și brațe puternice — cu ochi larg deschiși, cu barba dublă puțin încăruntită, tușind din cînd în cînd din cauza vaporilor metaliferi care se înălțau din munte... cum în sudoarea frunții cioplea, fazona și netezea tablele, cum ședea ghemuit în fața acestora care se sprijineau de peretele stîncii și cu grijă nemăsurată sculpta pe suprafața lor semnele acelea, acele rune atotputințioase, după ce le predesenează cu dăltița.

Pe una din table scria: Eu sînt Domnul Dumnezeu tău, să n-ai alți zei afară de mine.

Să nu-ți faci ție chip cioplit.

Să nu îei în deșert numele meu.

Adu-ți aminte de ziua Simbetei, ca s-o sfînțești.

Cinstește pe tatăl și pe mama ta.

Iar pe cealaltă tablă scrisese:

Să nu ucizi!

Să nu fii desfrînat!

Să nu furi!

Să nu mărturisești strîmb împotriva aproapelui tău!

Să nu poțestești casa aproapelui tău!

Cînd Joșua, învățacelul său, veni din tabăra pentru a doua oară la el pe munte, rămase acolo două zile încheiate, fiindcă Moșe nu era gata încă cu lucrul său și ei vroiau să coboare împreună. Tînărul își exprimă în mod sincer admirația pentru ceea ce făcuse maestrul și îl consolă pentru acele litere care, care cu toată dragostea și grija ce pusese Moșe în dăltuirea lor, ieșiseră fragmentate și nu se puteau citi.

Ceea ce Moșe mai făcu la urmă, în prezența lui Joșua fu să vopsescă cu sînge literele săpate, cu sîngele său, pentru ca ele să se vadă mai bine. N-avea la îndemînă nici un alt colorant cu care să fi putut face aceasta; se impune deci cu dăltița în brațul vinjos și picăturile de sînge le trecu cu grijă peste litere, astfel încît acestea se detașară roșu din piatră. Cînd scrierea se uscă, Moșe luă o tablă sub fiecare braț, toiagul cu care venise îl dădu tînărului să-l ducă și astfel coborîră amîndoi muntele.

Ajunșind la o anumită depărtare de tabără, pătrunse pînă la ei o rumoare, un zgomot înăbușit, de care nu-și puteau da seama ce este. Moșe auzi primul, dar Joșua fu acela care-și dădu părerea cel dintîi.

— Auzi tărăboiul acela ciudat — întrebă el — tumultul acela, vîetul? Se-ntimplă ceva acolo, după a mea părere o încăierare, o părăială, dacă nu mă înșel. Și trebuie să fie aprigă și generală, de vreme ce se aude pînă aici. Dacă e așa cum gîndesc eu, atunci e bine că sosim.

— Că sosim — răspuse Moșe — e bine oricum, dar după cît pot deosebi eu nu e vorba de o încăierare, ci de o petrecere și de ceva cu o dăntuială cu alai. Nu auzi strigăte prelunghi și bătăi de tobă? Joșua, ce s-a întimplat cu ei? Hai să mărim pasul!

Săltă mai sus tablele sub brațe și porni mai repede alături de tînăr. „O dăntuială... o dăntuială...”, repetă el mereu, tulburat, și, în cele din urmă, cuprins de teamă; căci nu era vorba de vreo încăierare, ci de o petrecere în bună armonie, despre asta nu mai fu nicio îndoiială în curînd și întrebarea care se punea era numai ce fel de armonie era aceea.

Lucrul se lămurî peste puțin timp. Surpriza fu teribilă. Cînd Moșe și Joșua trecură

prin poarta mare a taberei, această surpriză li se înfățișă privurilor în toată golițunea ei. Norodul se dezlănțise. Oamenii lepdăseră tot ceea ce Moșe le impusese ca datorie sfinți, întreaga tînă morală divină.

Chiar îndărătul porții se afla un teren liber unde nu erau colibe — locul de adunare. Aici se desfășura zaiafetul, aici își făceau de cap, aici se tăvăleau, aici sărbătoreau o libertate lamentabilă. Înainte de a încinge dansul, toți se îndopăseră cu mîncare, ceea ce se vedea de la prima privire, fiindcă terenul era acoperit peste tot de urmele tăierii de animale și al desfrîului. Și cum i se aduseseră jertfe, în cinstea cui zaiafetul acesta? Era lesne de văzut. În mijlocul terenului, pe un soclu de altar, se afla o imagine, o cîrăceală, un idol scandalos — un vițel de aur. Dar parcă nu era un vițel, ci un taur, veritabilul, vulgarul animal fecundator al popoarelor lumii. Se putea numi vițel, fiindcă era de mîrmire moderată, afară de asta era prost turnat și stingaci modelat, o adevărată monstruoasă. Imprejurul acestei cîrăcele se încinsese o horă formată din vreo douăsprezece cercuri, bărbați și femei care se țineau de mină și în sunete de țambale și lovituri de tobă răsuceau capetele pînă spre ceafă, zvrîleau genunchii spre bărbie și scoteau zberite însoțite de gesticulații în chip de omagiere...

Dar în afară de hora din jurul vițelului, de jur împrejur, pe terenul liber, se desfășurau accesoriile; e greu de mărturisit în ce fel își dădea friu liber pomirul norodul.

În fața acestei privescîți respingătoare, lui Moșe i se umflă vina de pe frunte, gata să-i plesnească. Cu fața roșie de minie el se năpusti spre dănturii, rupînd cercurile horei, ai cărei participanți se holbau cu rînjete stîngherite, fiindcă îl recunoscuseră pe maestrul; croindu-și drum mai departe, Moșe se îndreptă spre vițel. Cu brațe puternice ridică una din tablele legii și o zvrîli asupra caraghioasei imagini, care se clătîni pe picioare, prăbușindu-se, apoi lovi încă odată și încă odată cu atîta furie încît și tabla se făcu țândări, iar idolul deveni curînd o masă informă; după aceea ridică a doua tablă și dădu monstrului lovitura de grație, zdrobindu-l cu desăvîrșire; și fiindcă aceasta a doua tablă era încă întregă, o prefăcu în bucăți izbind-o cu putere de soclul de piatră. Cu pumnii tremurînd rămase locului și genu din adîncul pieptului...

— Tu, popor plebeu, băut de Dumnezeu! exclamă el. Aici zăce în țândări ceea ce ți-am exlamat de la Dumnezeu și ceea ce El a scris pentru tine cu propriul deget, pentru că să-ți fie un talisman împotriva mizeriei, inculturii. Zăce în țândări lingă sfărîmăturile idolului tău. Ce să fac eu acum cu tine în fața Domnului ca să nu te nimicească?

Atunci îl văzu pe Aaron, fratele său, stînd lingă el, cu privirea lăsată în jos și cîrlionți ulcioși în ceafă, lung și sfios. Îl prinse de vestmint, îl zgîlzi și cuvîntă:

— De unde vine idolul de aur, scriberia asta, și ce ți-a făcut ție poporul pentru ca, în timp ce eu eram pe munte, să-ți împingi într-o asemenea năpastă și tu-înșuți să-i cinți în strună?

La care Aaron răspuse:

— Ah, mărite frate, nu-ți descărca minia asupra mea și nici asupra lui Miriam, sora noastră! Fiindcă am fost nevoiți să cedăm. Tu știi că norodul acesta e păcătos, el ne-a silit. Ai întîrziat prea mult pe munte, așa că am crezut cu toții că nu te mai înapoiez. Atunci norodul s-a adunat împotriva voinței mele și a strigat: „Nimeni nu știe ce s-a întimplat cu bărbatul acesta. Moșe, care ne-a călăuzit din Egipt. El nu se mai întoarce. Se vede că l-a înghițit gura muntelui, gura muntelui, gura aceea din care scupă. Pune-te pe treabă și fă-ne zei, care să meargă în fruntea noastră cînd va veni Amalek. Sîntem un popor ca oricare altul și vrem să zburdălim în fața unor zei, care să fie la fel ca ai altor oameni”. Așa au vorbit căci — fie-mi cu iertăciune! — credeau că s-au slobozit de tine. Spune-mi ce puteam face, cînd ei s-au adunat împotriva voinței mele? Le-am poruncit să-mi aducă toți cerceii de aur de la urechile lor, pe care i-am topit în foc, am făcut apoi o formă în care am turnat vițelul, ca zeu pentru ei.

— Numai a vițel nu semăna — spuse Moșe, batjocoritor.

Trebuia să mă grăbesc — răspuse Aaron — fiindcă vroiau ca chiar a doua zi, adică astăzi, să-și facă de cap în fața unor zei. De aceea le-am înmînat vițelul turnat, căci nu trebuie să-i tăgăduiești orice asemănare, iar ei se bucurară și cuvîntară: „Acesta sînt zeii tăi, Israele, care te-au călăuzit din Mîtram”. Am construit un altar în fața, iar eu am adus holocausturi și jertfe de mulțumire și au mîncat, după care au jucat și au dănturit.

Moșe nu-l mai asculta și-și croi drum înapoi spre poartă, unde se opri alături de Joșua și strigă cît îl lăsară puterile:

— Incoace la mine, cei ce aparțin Domnului!

Veniră mulți, care aveau inima curată și nu făcuseră cu voie bună ceea ce făcuseră.

— Nenoroșiilor — le spuse Moșe — ce-ați făcut voi și cum să ispișeze păcatul vostru în fața lui Dumnezeu, pentru ca el să nu vă repudieze ca un popor îndărătnic ce sînteiți și să vă nimicească? Vă faceți un idol de aur îndată ce eu întorc spatele! Ocară peste voi și peste mine! Vedeți sfărîmăturile de colo — nu cele ale vițelului... pe acela să le ia

ciuma! — ci celelalte? Este darul pe care vi l-am făgăduit, Concisul-eterm, stinca buncu-viinte. Zece au fost cuvintele pe care le-am scris la Dumnezeu pentru voi, în graiul vostru, și le-am scris cu singele meu, cu singele tatălui meu, cu singele vostru. Și acum ceea ce am adus zece aici în zăndări.

Și începură să plîngă toți care auziră aceste cuvinte și tabăra se umplu de suspine și lamentări.

— Poate că lucrul se va putea repara — spuse Moșe. Căci Domnul e răbdător și de mare milostenie și iartă nelegiuirea și încălcarea... dar nu lasă pe nimeni nepedepsit — adăugă brusc, cu voce tunătoare, în timp ce singele i se urcase iar la cap și vîna i se umflase, gata să plenească. Se va ține aici o judecată — spuse apoi — și se va orîndui o purificare a singelui, fiindcă cu singe au fost scrise tablele. Lichidați să fie instigatori, care cei dinții au strigat după idoli de aur și au susținut cu neobrăzare că vișelul v-a călăuzit din Egipt, cînd Eu singur am făcut aceasta — grăiește Domnul. Acești instigatori să fie dați pradă morții fără să se țină seamă de persoana. Să fie lapidați și ucși, chiar de-ar fi trei sute la număr. Iar ceilalți, să-și scoată toate giuvaiericele de pe ei și să jlească pină mă răntor — fiindcă vreau să urc iarăși pe muntele lui Dumnezeu și să văd, eventual, ce mai pot face pentru tine, popor îndărătic.

Moșe nu asistă la execuțiile pe care le orînduiește din cauza vișelului — acestea erau de resortul vigurosului Josua. El-înșiși se afla iar pe munte, în fața peșterii sale de sub piscul învăluit în aburi, în timp ce poporul jleca — și rămase iarăși patruzeci de zile și patruzeci de nopți singur în neguri. Dar de ce din nou atita vreme? Nu numai fiindcă Dumnezeu îi porunci să cioplească încă odată tablele și să înscrie din nou pe ele dictatul, treabă care merse ceva mai repede acum, dat fiind că el căpătase experiență și, mai ales, pentru că poseda deja scrierea; ci și pentru că înainte ca Dumnezeu să-i încuviințeze reînnoirea, Moșe trebui să poarte cu El o luptă îndelungată, în care minia și milostenia, osteneala muncii și dragostea pentru opera întreprinsă se ciocniră între ele, iar Moșe fu nevoit să pună la contribuție mult dar al persuasiunii, să folosească înțelepte rugăminți, spre a-l reține pe Dumnezeu să declare rupt legămîntul și nu numai să se dezică de îndărătnicul popor plebeu, ci să-l nîmicască, așa precum făcuse Moșe, în neîmpăcata sa minie, cu tablele legii.

— Eu nu vreau să mă așez în fruntea lor — spuse Dumnezeu — pentru a-i călăuzi în țara strămoșilor, nu mă ruga să fac asta, nu mă pot bizui pe răbdarea mea. Eu sînt un zeos și mă înflăcărez și-vei vedea că într-o zi nu mă mai recunosc și-i devorez în drum. Pe un popor prost turnat ca și vișelul de aur, la care nimic nu poate fi îmbunătățit, e cu neputință să-l ridici la rangul de popor sfînt al tău, așa că nu rămîne altceva de făcut decît să-l distrugi.

Și Dumnezeu îi propuse lui Moșe să nîmicască și să stîrpească pe Israel, în schimb să-l facă pe el, Moșe, poporul său mare, și să trăiască cu el în alianță. Ceea ce Moșe nu primi însă, ci spuse: „Nu, Doamne, iartă-le primii înșiși, ci spuse: „Nu, Doamne, iartă-le păcatul; dacă n-o faci, atunci șterge-mă și pe mine din cartea Ta, fiindcă nu vreau să supraviețuiesc și să devin un popor sfînt pentru persoana mea, în locul lor”. Apoi mai spuse:

— Inchipuie-ți lucrul următor, Doamne: dacă nîmicesti acum acest popor cum ai nîmicit un om, atunci păgînii, auzind lărmuiala, vor spune: „Ia te uită, Dumnezeu n-a putut cu nici un chip să ducă poporul acesta în țara pe care le-a făgăduit-o; de aceea l-a măcelărit în pustiu”. Vrei ca popoarele lumii să spună asta despre Tine? De aceea arată-ți puterea și fii îngăduitor cu nelegiuirea acestui popor, după milostenia Ta.

Cu acest argument îl convinse pe Dumnezeu, îndemîndu-l la iertare, deși nu fără o anumită restricție, căci îl vesti că nimeni din generația aceasta nu urma să vadă țara strămoșilor, afară de Josua și Kaleb. „Pe copiii voștri — hotărî Domnul — îi voi duce acolo, dar cei care au acum peste douăzeci de ani nu vor mai vedea țara, ei vor fi pradă deșertului cu trupurile lor”.

— Bine, Doamne, așa să fie! încuviință Moșe. Să rămîna astfel!

El nu mai vorbi împotriva, deoarece hotărîrea corespundea cu propriile sale intenții și cu acele ale lui Josua.

— Îngăduie-mi acum să reînnoiesc tablele — mai spuse — ca să aduc oamenilor coloșos legea ta concisă. La drept vorbind s-a potrivit cît se poate de bine că în minia mea le-am scris pe cele dinții, fiindcă oricum erau acolo cîteva litere neuzitate. Vreau să-ți mărturisesc că în sinea mea la asta am cugetat atunci cînd le-am fărmat.

Și iar se puse pe lucru și ciopli și dăltui, frecă și netezi și iar șezu și scris, ștergîndu-și din cînd în cînd fruntea cu dosul palmei, să-dînd și spaulduind scrierea în table — și lucrul ieși chiar mai bine decît iniția oră. Apoi acoperi din nou literele cu singele său, după care coborî muntele, cu tablele legii la subsuoară.

Israel fu încunostințat să încheie doliul și să-și pună din nou giuvaierurile, afară de cercei, firește, care fuseseră folosiți în scopuri

rele. Și întreg norodul se adună în fața lui Moșe, ca acesta să-i înmîneze darul adus, soția lui Dumnezeu, tablele cu cele zece cuvinte.

— Luați-le — spuse Moșe — și păstrați-le cu sfîntenie în cortul Domnului, iar ceea ce ele exprimă să respectați cu sfîntenia în purtarea voastră, căci este vorba de ceea ce leagă pe oameni între ei concis exprimat, este vorba de stinca buncu-viinte și Dumnezeu le-a scris în piatră cu creionul meu de ardezie, lapidar — Alfa și Omega comportării omenești. În graiul vostru le-a scris, dar în sigle, cu care, la nevoie, se pot scrie toate graiurile popoarelor; fiindcă El este stăpîn pretutîndei și de aceea ABC-ul este al Lui — fie el adresat și ției, Israele, este o scriere pentru toi.

„In piatra muntelui am săpat ABC-ul conduitei omenești, dar fie el săpat și în carnea și singele tău, Israele, astfel încît oricine va încălca un cuvînt din cele zece porunci, să se înpăiminte în sinea sa față de el-înșiși și față de Dumnezeu și să i se facă rece în jurul inimii, fiindcă a ieșit din voința Domnului. Știu prea bine — și Dumnezeu o știa dinainte — că poruncile Lui nu vor fi respectate; că se vor încălca cuvintele Lui mereu și pretutîndei. Totuși, cel puțin rece în jurul inimii să i se facă fiecîruia care va călca una din ele, fiindcă ele sînt scrise și în carnea și în inima Lui și El știe bine că cuvintele au pret...

MĂRTURIE ȘI CREAȚIE IUDAICĂ

(Urmare din pag. 1-a)

Adevărul este însă că precum o spune Goethe despre anumite personalități care cresc pe măsura idealurilor, țelurilor în slujba cărora se află („Er wächst mit seinen höheren Zielen“), tot astfel, perioada atît de însemnată pentru noi, care a coincis cu aceea a celor 300 nume ale revistei noastre, i-a mărit simțul răspunderii, i-a făcut să-i crească nivelul spiritual.

Elogiile care se îndreaptă din toate părțile, din țară și din străinătate, de la evrei și neevrei, către această publicație, ne dau îndemna să continuăm pe același drum. Interesul, n-am exagera dacă am spune setea, cu care ne urmăresc cititorii, ne emoționează și ne obligă.

La popasul acesta festiv, le exprimăm tuturor recunoștința și-i încredințăm că nu vom obosi, nici de azi înainte, de a purta mesajul nostru de mărturie și creație iudaică.

AȘA S-A NĂSCUT DECALOGUL

(Urmare din pag. 1-a)

Își mingia fiul. El li se înfățișa cu cel mai mareț al său aribut: Eliberatorul.

„Eu sînt Domnul Dumnezeuul tău, care te-am scos din țara Egiptului, din casa sclaviei”.

„De-abia acum a început viața pentru tine, omule!” parcă grăia acest cel dinții dintre cuvintele dumnezeiești. Pînă acum ai sălăsluit în casa sclaviei; acum pornești spre nesfîrșitele zări ale fericii. Pînă acum ți-ai închiriat jîmha sub biciul satrapului, acum ți îndrepti, mîndru și vesel, privirea către cer. Pînă acum te-ai ținut ca un vierme; de-acum înainte devii un urias.

Epopoea exodului n-ar fi avut nici un sens dacă ea nu te-ar fi adus aici, la poalele muntelui sfînt. Cînd Moșe a primit misiunea de a vă elibera, aceasta s-a sintetizat în versetul: **וְהוֹצֵאתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם** „Cînd vei scoate poporul din Egipt, vei sluji pe Dumnezeu pe acest munte” (Exodul 3,12).

Este adevărat că prin actul evadării din robia faraonică s-a născut poporul evreu. Dacă lucrurile s-ar fi redus numai la atât, de mult el ar fi fost acoperit de vălul uitării. Lumea avea destule noroade, iar unul mai mult sau mai puțin nu prezenta importanță în balanța istoriei. Imperii pu-

Șavuot de-a lungul veacurilor

(Urmare din pag. 1-a)

Biblia se mulțumește să enunțe numele ei, să explice prezența ei în calendar și să prescrie ceremonia culturală festivă care urma să aibă loc întru prăznuirea ei în templu. De atunci, generație după generație, sute de obiceiuri s-au adunat pe lingă textele biblice pentru a le împrumuta un colorit specific. Și comentariile talmudice, și părțile savanților post talmudici și activitatea literară a poezilor medievali au fost generatoare de obiceiuri noi. Așa se explică faptul că ele diferă de la un loc la altul, de la o regiune la alta, după cum diferite au fost influențele suferite și diferite sferele de răspîndire ale diverselor scrieri.

Unele obiceiuri odată foarte respectate au căzut mai tîrziu în desuetudine; altele noi le-au ocupat locul. Cercetate astăzi, ele prezintă un tablou extrem de interesant, demn de o serioasă analiză.

Sărbătoarea de Șavuot, aniversarea primirii Torei, a fost din totdeauna una din cele mai iubite sărbători evreiești. Credințioșii au știut s-o înfrumusețeze astfel, încît să nu poată fi uitată cu ușurință. Aceasta mai ales avînd în vedere distanța relativ mare care o desparte de următoarea sărbătoare, Roș-Hașana.

Caracterul ei de sărbătoare a legii este reliefat cu o deosebită pregnanță de o serie întreagă de obiceiuri. Foarte vechi este obiceiul citirii în sinagogă a așa-ziselor „Azharot”, pe lingă numărul mare al poemelor sinagogale însemnate în Mahzor. „Azharat” e un poem cu caracter didactic, care enumără, cu comentarii, cele 613 porunci (Mișvot) ale Torei. Deja pe vremea gaonului Rav Natrunai (secolul al IX-lea) exista acest obicei și era răspîndit în Babilon. Numele dat acestui gen de poezie sinagogală se datorează primului vers al celui mai vechi poem de acest fel, cunoscut pînă în zilele noastre (Azharat resit — prima admonestare). În sidurul vechi al lui rabi Amram, unul din autorii cărții noastre de rugăcini, se consideră obligatorie citirea unei Azhara în timpul rugăciunii de Musaf. Cele mai frumoase Azharot sînt cele scrise mai tîrziu de Rabenu Saadia Gaon și de Rabi Șelomo ibn Gabirol.

A doua notă specifică a serviciului divin de Șavuot este recitarea înaintea citirii Torei a minunatului poem arameic cunoscut sub numele de „Akdamut” (tot după primul cuvînt al primului vers). Poemul aparține unui bard, cantor de meserie, care pare să fi viețuit în Germania prin secolul al XII-lea. În unele locuri se mai menține ciudatul obicei de a recita poezia după citirea primului verset din pericopa festivă.

În cele mai multe comunități spaniole nu se citește Akdamut; se citeșc în schimb poeme sinagogale redactate în formă de „act de logodnă” sau acte de căsătorie simbolice în care figurează ca logodnic poporul credincios, ca logodnică Toră și ca tată al logodnicei, Dumnezeu. Obiceiul are originea în exegeza alegorică a cabaliștilor, care considera poporul credincios legat pe vecie cu lanțurile eterne ale dragostei de Lege. Poeme de acest gen îi sînt atribuite lui rabi Șelomo ibn Gabirol, altele aparțin poetului Israel Nadjara.

Alte obiceiuri sînt legate de uzul consumării de alimente lactate în zilele de Șavuot. Odiñoară, în afara tradiționalelor prăjrituri de brînză, femeile coceau o piine mare cu patru colțuri, în amintirea „jertfei piinilor” în templu. După cum se știe, de Șavuot se aduceau în templu două piine care simbolizau ofranda secerului încheiat. Tot de Șavuot obișnuiau femeile să coacă o prăjitură înaltă, cu lapte și miere. Unele desenau în ea șapte trepte (Rabi Iaacov Moulin, „Obiceiuri de Șavuot”). Arta culinară mai are reprezentată de așa-zisele „kreplah” — colțunași ale căror trei unghiuri simbolizau Biblia compusă din trei părți (Tora, Nevim — profeții, Ketuvim — hagiografele), poporul evreu compus din trei pătri (Kohanim, Levim și Israelim), pe Moșe care era un al treilea copil al mamei lui (după Miriam și Aharon) și luna Sivan, care e a treia lună a anului.

Obiceiul de a se cîti cartea lui Ruth în cadrul serviciului divin este de asemenea foarte vechi. Și în epoca gaonimilor se obișnuia să se citească cartea, dar nu în a doua zi dimineața, ci la noi. Pe vremea aceea, jumătatea cărții era citită în seara primei zile — restul în seara celei de a doua zile. În Yemen era obiceiul de a se cîti cartea lui Ruth în după amiaza primei zile, fiecare enoriaș prezent citind cîte un verset. În Daghistan — prima parte a cărții se citește în după amiaza primei zile, restul a doua zi după masă.

Tradiția ne spune că a doua zi de Șavuot este ziua morții regelui David. De aici obiceiul, pe vremea gaonilor, să se viziteze în pelerinaj mormintul prezumat al lui David, unde se obișnuia să se citească din Psalmi, verset cu verset. Credințioșii din Orient, la care cultul mormintelor este foarte dezvoltat, iau parte de Șavuot la vizitarea a trei morminte sfinte. De altfel, în Babilon, Șavuot a primit, din acest motiv, și numele de „Eid al-Ziara”, adică „sărbătoare a vizitelor”. Euid vizitează mormintul profetului Ezekiel. Mormintul se află în satul Kafil, nu departe de Hilla. În seara de Șavuot ei își fac rugăciunea în sinagoga de lingă mormint și citeșc din cartea profetului. A doua zi, serbează cu mare fast ceremonia schimbării hainelor sulurilor sfinte; și în fiecare an ele sînt schimbate cu altele mai frumoase. Se rostesc rugăcini pentru sănătate, pentru noroc, chiar și pentru căsătorii. Cei ce au rugăcini speciale de făcut sînt lăsați cîteva minute singuri în mausoleu. Familiile care au pierdut copii, aduc noi-născuți la mormint și se roagă pentru sănătatea lor, aprinzînd în mausoleu cîte o lumînare de mărimea pruncului. Revenind la domiciliile lor, pelerinii sînt primiți cu dulciuri, ca semn că rugăciunea lor a fost auzită de Cel de Sus, care o să-i binecuvînteze cu un an dulce.

Alții vizitează mormintul lui Ezra ba-Șofer, întemeietorul celui de al doilea templu. Mormintul său se află la Basrah și este din lemn, acoperit cu un covor cu broderii minunate. De fiecare Șavuot covorul este schimbat cu altul, care-l întrece în frumusețe.

De Șavuot mai era obiceiul de a se aduce, pentru prima oră, în cadrul unei frumoase ceremonii, copiii mici la școală. În primele secole ale evului mediu se notează deja acest frumos obicei și iată cum el ne este descris de autori contemporani.

În anul în care copilul împlinea cinci ani era adus de Șavuot la sinagogă, sau la școală. Drumul pînă la sinagogă îl făcea pe umerii tatălui, fiind acoperit pe spate cu haina lui. Ajuși la sinagogă, tatăl lua copilul de pe umeri și-l dădea învățătorului în brațe. Se scootea atunci o tablă de lemn sau o foaie de pergament, pe care erau înșirate literele alfabetului și cite patru cuvinte formate din cîte patru litere. Literele erau citite în fața copilului și după aceea erau unse cu miere. Copilul gusta miera de pe tablă și repeta literele și cuvintele citite. Se aducea după aceea o prăjitură făcută din făină, miere, lapte și ulei pe care erau scrise diverse versete.

Versetele se citeau în auzul elevului și după aceea prăjitura se împărțea între cei adunați la festivitate.

Nu a fost uitat nici caracterul rustic al sărbătorii. De Șavuot casele credințioșilor sînt împodobite cu flori și cu crengi verzi. Era obiceiul să se presară iarbă pe podeaua sinagogii și chiar pereții și tavanul erau acoperiți cu iarbă. Și sulurile din chivot se încunau cu coroane de flori și frunze verzi. În unele locuri erau puși arbuști, ba chiar și copaci tineri în sinagogă pentru a aminti enoriașilor că de Șavuot se decide — conform afirmațiilor Talmudului — soarta pomilor și pentru a-i îndemna să se roage pentru ei. În evul mediu, ceașul trecea printră băncile sinagogii, în timp ce cantorul întina primele cîtece festive și împărea fiecarei enoriaș flori sau plante miroșitoare. Cei mai evlavioși ascundeau trandafiri și alte flori în săculețele lor de talit și în cărțile de rugăcini. În Babilon exista obiceiul de a se arunca flori și mere de pe acoperișurile sinagogilor, pentru a simboliza binecuvîntarea cerească care coboară, grație rugăciunii credințioșilor, asupra întregii lumi.

Intr-o atmosferă de pioasă vioieșie trec cele două zile de sărbători. Credințioșii nu văd în Lege un jug apăsător, din contra: ea este viața lor, scutul lor vesnic prezent în toate împrejurările. Iar sărbătoarea ei este și ea plină de farmec și voie bună.

Așa s-a născut Decalogul.

STIRI

ידיעות

ANIVERSARE

Uniunea societăților evreiești din Franța a organizat la Centrul comunitar din Paris un colochiu consacrat culturii idiș. Această manifestare a fost ocazionată de aniversarea a 35 de ani de la ținerea Congresului de cultură idiș care a avut loc la Paris în anul 1937.

LUCRĂRI BIBLICE ȘI TALMUDICE

Institutul „Iad Harav Herzog” din Ierusalim acordă multă atenție editării de lucrări biblice și talmudice. Printre aparițiile din ultima vreme semnalăm Enciclopedia Talmudului, care va cuprinde 50 de volume, dintre care 13 au apărut și al 14-lea urmează să apară în cursul acestui an. Această operă este pregătită de un colectiv condus de rabinul-erudit R.S.I. Zevin.

O altă lucrare remarcabilă este publicarea textelor Mișnei și Talmudului. Caracterul original al acestei publicații rezultă din faptul că textul celor două lucrări este cel clasic, însoțit de 50 de variante. Ele au fost culese în marile biblioteci din occident, ca cele din Cambridge, Oxford, Paris, Roma, New-York. Ele permit o nouă interpretare a textelor și cunoașterea părerilor primilor gaoni asupra unor teme mult dezbătute în Mișna și Talmud. Până acum a apărut primul volum din *Masehet Ktivot* din Talmud, de asemenea cu variantele sale. Alte două volume vor apare în cursul acestui an.

În programul editorial al institutului *Iad Harav Herzog* se includ încă 30 de alte lucrări cu texte inedite din Mișna și Talmud.

În cadrul aceleiași activități trebuie menționat Institutul *Harry Fischel* din Ierusalim, integrat în *Iad Harav Herzog*, care se dedică cunoștințelor despre legislația biblică.

SINAGOGILE DIN ANGLIA

Cei 410 000 evrei din Anglia posedă 375 de sinagogi, din care 67 construite în ultimii 20 de ani. În afară de aceste sfinte locașe, în perioada marilor sărbători se oficiază servicii religioase și în case de rugăciuni.

TEATRUL HASKALA

Comunitatea din Frankfurt a sărbătorit zece ani de la înființarea teatrului *Haskala*, singuru-

teatru evreiesc din R. F. Germania. Inițial, ansamblul a fost alcătuit din artiști amatori.

SPECTACOL NELLY SACHS

La teatrul de stat din Hildesheim (R. F. Germania) a avut loc de curind premiera poemului dramatic al lui Nelly Sachs „Dansatorul magician — încercare de evadare”.

EVREII ÎN CEL DE AL TREILEA REICH

În editura Droste Verlag, Düsseldorf a apărut lucrarea lui Uwe Dietrich Adam, consacrată situației evreilor în cel de al treilea Reich. Prefața e scrisă de profesorul Gerhard Schulz de la Seminarul pentru istorie contemporană a Universității din Tübingen.

LITERATURA IDIȘ

În editura Rowohlt Verlag, Reinbek a apărut de curind în traducere germană un volum cu 18 povestiri ale lui Isaac Bashevis Singer, intitulat „Ghimpel-nibunul”. Tema și locul acțiunii sînt evreii din târgurile și satele Europei răsăritene.

Aceeași editură a publicat și un roman al lui Bashevis Singer „Satana din Goraj”. Acțiunea se petrece în secolul al XVII-lea, într-un sat pierdut, trecut prin foc și sabie. Suferințe și mizerii, superstiții și speranțe trezite de falsul Mesia Sabetay Zwi sînt descrise în această carte.

CONDAMNAREA UNOR NAZIȘTI

La Wiesbaden (R. F. Germania) s-a pronunțat sentința într-un proces care durează de doi ani. Curtea cu juri a condamnat la 12 ani închisoare pe dr. Harry Sturm, fost ofițer SS-ist, pentru participare la deportarea și exterminarea unui mare număr de evrei din districtul Lublin, între anii 1942—44. La proces au fost audiați peste 200 de martori.

Pentru crime asemănătoare, comise în ghetoul din Pinsk, a

fost condamnat de către curtea cu jurați din Frankfurt/M, la 15 ani închisoare, Adolf Petsch.

DICTIONAR EBRAIC-FRANCEZ

În Israel a apărut o nouă ediție a dicționarului ebraic-francez de M. Cohen. Ediția anterioară, din 1966, s-a epuizat la scurt timp după apariție.

Ediția actuală are 750 de pagini format mare și peste 35 000 cuvinte. Difuzarea în Franța se va face sub egida editurii Larousse.

PSALMII LUI DAVID LA PARIS

Sub genericul „Arta în slujba păcii”, *Petit Palais* din Paris prezintă o expoziție a pictorului Benn consacrată Bibliiei. Contemplînd operele lui Benn dintr-o serie intitulată „Psalmii lui David”, vizitatorii au sentimentul, — scrie presa — că asistă la meditația religioasă a unui suflet plin de poezie și credință.

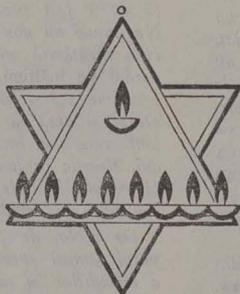
În timpul celui de al doilea război mondial artistul a trecut, împreună cu soția sa Ghera, prin suferințe cumplite, găsind consolare și sprijin în credință. Atunci i-a venit ideea de a picta meditațiile sale într-o suită de poeme plastice. Le-a realizat în anii negrii ai războiului și le-a continuat mai târziu, după instaurarea păcii. Le-a dedicat părinților săi morți de moarte de martiri.

ANIVERSAREA UNUI ACT NOBIL

În Olanda s-a celebrat cea de a 32-a aniversare a „grevei din februarie” declanșată de populația Amsterdam-ului ca protest împotriva primei deportări a unui număr de 400 de evrei. La ceremonia care a avut loc în piața Jonas Daniel Mayer, au participat primarul orașului și reprezentanți ai comunităților evreiești din Olanda.

EVREII NEGRII DIN CHICAGO

Potrivit profesorului James Landing de la Universitatea din Illinois, în orașul Chicago există 10 00 negri care susțin că sînt evrei.

ADJUNCTUL LUI EICHMANN

Curtea federală de justiție din R. F. Germania a confirmat sen-

tința pronunțată în august 1969 de către curtea cu juri din Frankfurt, prin care conducătorul SS-ist Hermann Krumej, loțitorul lui Eichmann, fusese condamnat la închisoare pe viață, fiind considerat răspunzător de deportarea în lagărul de exterminare de la Auschwitz a 300 000 evrei din Ungaria.

BIBLIA ÎN TAPISERIA FLAMANDĂ

Sub auspiciile „Association des académiciens juifs d'Anvers” d-na Sofia Scheebalg a ținut la Anvers o conferință avînd ca

temă „Biblia în tapiseria flamandă”. D-na Scheebalg a colaborat la monumentală lucrare „Tapiseriile flamande în castelul Wavel din Cracovia”, apărută de curind.

CARTEA EVREIASCĂ

Din anuarul tipărit de Consiliul evreiesc al cărții din S.U.A., reiese că în decurs de un an s-au publicat în Statele Unite, în limba engleză 346 de cărți pe teme evreiești.

S-au mai publicat 23 de titluri în limba idiș (în afară de 76 publicate în alte țări, care sînt difuzate și în S.U.A.) și 48 în limba ebraică.

JAMES JOYCE ÎN EBRAICĂ

Presa literară ebraică semnalează apariția unei culegeri din lirica lui James Joyce. Ediție bilingvă, volumul cuprinde poemele în original, precum și versiunea corespunzătoare ebraică.

DIS'PARIȚIA UNUI TÎRG

În editura „Muzeul luptătorilor și al partizanilor” a apărut cartea lui Șalom Rak „Al treilea deceniu”. Cronică zguduitoare a perioadei războiului și fascismului, cartea descrie exterminarea unui tîrg evreiesc din Polonia vremelnic ocupată de nașiști.

IDEEA MESIANICĂ ÎN IUDAISM

Printre aparițiile interesante din ultima perioadă, semnalăm lucrarea d-lui Gershom Sholem, „Ideea mesianică în iudaism și alte eseuri” (Editura Shoken, New-York). Autorul — unul din-

tre specialiștii recunoscuți în domeniul istoriei religioase și ideilor iudaice — analizează principalele curente mesianice din ultimele trei secole.

SĂRBĂTORILE EVREIEȘTI

Acum cinci ani, într-o sală de expoziție din New York au fost expuse zece acuarele ale pictorului Haim Gross, reprezentînd sărbătorile evreiești. Recent, aceste picturi au apărut într-un volum, editat de Forum Gallery, New York. Prefața și textul sînt scrise de rabinul Avraham Soltes.

DOCUMENTE DIN ISTORIA EVREILOR DIN AMERICA

Cu ocazia sărbătoririi bicentenarului revoluției americane, Arhiva evreiască din Statele Unite a pus la dispoziția comunității evreiești din Londra o serie de documente privind istoria evreilor din America în perioada 1652—1868. Documentele, expuse la Queens Art Gallery and Center din Londra, au stîrnit mult interes. Între ele se află ordinul trimis de George Washington în anul 1777 armatei, cum să se mențină curățenia și să se evite epidemiile în taberele militare.

SINAGOGI CELEBRE

La Metropolitan Museum din New York a fost prezentată o expoziție înfățișînd sinagogi celebre. Printre acestea, Dura Europos, construită în anul 245 era noastră; Beth Alpha, contruită în Galilil inferior în secolul al VI-lea, Santa Maria La Blanca din Toledo, construită în anul 1200, transformată în secolul al XVI-lea în biserică și devenită acum din nou sinagogă; sinagoga Altschul din Praga, din secolul al XIII-lea; sinagoga Ari din Safed (secolul al XVI-lea); sinagoga din Düsseldorf, construită în 1803 etc.

COMENTAR LA „CINTAREA CINTĂRILOR

Sub auspiciile asociației pentru studiul Bibliiei a apărut comentariul lui Eliezer Lewinger la „Cintarea cîntărilor”. Lucrarea se ocupă atît de conținutul, cît și de limba și formele literare ale poemului.

stiri

באגריסונג צו דער קאָנגרעגאציע זכרון אפרים פון ניו-יאָרק

הרב ארטור שניאור, די פראַגמאנטע פערזענלעכקייט פון אמעריקאנער יידן-סון און געטריינע פריינט פון אונדזער קיבוץ און אונדזער לאנד, וועלעכע ער האָט שוין מער מאל באזוכט. האָט אַיזעס געפֿייערט צען יאָר זינט ער איז דער מנהיג וואָס פון דער ניו-יאָרקער קאָנגרעגאציע זכרון אפרים, מיט דער געלעגנהייט האָט דער רב הכולל דר. דוד משה רוזן שליט"א גע-טיקט פֿאַלגענדיקע באַריסונג:

דער קאָנגרעגאציע זכרון אפרים פון ניו יארק דרוק איר אויס, אין מיין נאָמען, אין נאָ-מען פון מיין רבנית און אין נאָמען פון דעם רומענישן יידנטום, די וואַרעמסטע באַגריסונגען מיט דער געלעגנהייט פונעם פֿייערן צען יאָר זינט דעם אינטעסאָלירן אין אייער קהילה ווי א גייט טיקן מנהיג די פֿראַגמאנטע רבנישע פֿערזענלעכקייט און ביין גוטער כרייניג, הרב ארטור שניאור, מיר האָבן מערער מאל געהאט דאָס באַזוכענדיג און האָבן צווישן אונדז אויכער גייטיקן מנהיג. מיר האָבן תמיד באַזוכענדיג זיין וואַונדערבארן רעדנערשן טאלאנט, מיט וועלכן ער האָט מיט אור פיל קענטענישן קאָמענטירט אונדזער תורה הקדושה; זיין הייסע אהבה צו ישראל און יהודה; זיין טאקטפולע מאַרשעלענדיש צו געווינען די הערצער פון זיינע מיטשטעמער, יידן ווי גייטיקן; זיין איבערגעגעבנקייט צום רציון פון ארויסהעלפן די וואָס געפינען זיך אין אן עת-צרה; מיר האָבן זיך געפֿרייט צו געפינען אין אים א וואַונדערבארן בויער פון בריקן צווישן די יידן פון מעכר ליט און די יידן פון מורחא איראָפּע.

אין דעם פֿייערלעכען מאָמענט, האָלטן מיר פאר גוטיק אונטערצושטייען זיין וויכטיקן בייטראַג צו דער איינדרוקסלעך מי פונעם אמעריקאנער יידנטום צו זיין מיט אונדז, מיט די וואָס לעבן אין דעם טייל פון דער וועלט.

וואויל איז איר וואָס איר האָט אזא מנהיג, ווייל די איינטימיקע אַנערקענונג און ליבע פון וועלכע ער געניסט, איז אויך אייער א חלק, וואָס איר זענט זיינע מיטארבעטער אין זיין גע-בענטשטער טעטיקייט.

זאל די ברכה פון השי"ת אויך להבא, עד מאה ועשרים שנה, באַגלייטן דעם דרך ההיים פונעם הסיכון הרב ארטור שניאור און זיין אשת חיל, די רבנית שניאור, וועלכע איז זיין וואונ-דערבארע לעבנסבאגלייטערין, צוזאמען מיט אלע זיינע ליבע; און איר, ליבע ברידער מיט שרעם טער פון דער קאָנגרעגאציע זכרון אפרים, זאל השי"ת שענקען פיל הצלחה און ספע וברכה אין אייער לאנג לעבן פון געטרייט זיין און טעכטער פון עמ ישראל.

דר. דוד משה רוזן

רב הכולל
נשיא הסתדרות הקהלות היהודיות ברומניה

דאָס ספר פון רב הכולל שליט"א

אין ענגליש

כדי צו דערמעגלעכן חטוטע יידישע קרייזן פון חוץ-לארץ ז'ד צו באַקענטן מיט דעם ווערק, „לאור התורה“ פון הרב הכולל דר. דוד משה רוזן שליט"א, וואָס איז דערשינען פֿאַרזאָר אין דער רומענישער שפראַך, איז לעצטנס דערשינען אין דער ענגלישער איבערזעצונג, אונטערן טיטל „The paper bridge“.

דאָס ספר איז דערשינען אין געלונגענע גראַפֿישע באַדינונגען.

פֿאַרצייכענונגען וועגן...

נײַע ביכער

„יידיש-ליטעראטור אין רומעניע

פון איר אָנהויב ביז 1968

אויף אַט דעם נוסח גייט דער מחבר אויסצו-קעמפן דאָס רעכט פון די רומענישע יידישע שרייבער און זשורנאליסטן במשך פון איבער הונדערט יאָר יידיש-ליטעראטור אין רומעניע. אין די 182 זייטן פונעם סייין ארויסגעגעבענעם בוך, ווערט טאָטירט כמעט אלעס וואָס עס איז דער-שינען ביי אונדז אין לאַנד, אַנהויבנדיק מיט דער ערשטער פובליקאציע וואָס איז געדרוקט געוואָרן אין רומעניע אין אמעריש-לוז, די צייטונג „קורות העתים“ וואָס איז דערשינען אין יאָס אין יאָר 1855. ווי א וואַנצייטונג, בייז צו אונדזער „צייטשריפט פונעם רומענישן רעליגיעזן יידנטום, ערשטער נומער 19 אָקטאָבער 1956, בוקארעסט, העברעאיש, יידיש און רומעניש, באַגרינדער — דער שפראַכיבער פון רומעניע דר. משה רוזן“ (זייט 146).

הגם דער מחבר איז געווען פֿאַרוויכטיק, צו-פֿאַרוויכטיק, און צופיל באַשיידן אין זיין „אויני-פיר“ ווען ער האָט געשריבן: „ידאָויקע אר-בעט, ווי עס וויינט דאָס אונטערקעמל, פרעטענ-דירט נישט צו זיין די געזיכטע פון יידיש-לי-טעראטור אין רומעניע, מיט כפֿרטיגדיקע קרי-טישע אַפּהאַנדלונגען, זי איז בלויז א, כראַנאַל-גישער איבערבליק“ איבער אלע וואָס איז דאָרט געשאַפן נעוואָרן אין מאַמע לשון, פונעם ערשטן געדרוקטן וואָרט ביזן היינטיקן טאָג.

ניין, מיר קאָנען מיט דער פֿולער רעכט פֿעסט-שטעלן, אז דאָס בוך איז פיל מער ווי א כראַ-נאַל-גישער איבערבליק, און בוך וועט מען געפינען נישט נאָר פֿאַרזייכט די פובליקאציעס וואָס זענען ביי אונדז דערשינען, נאָר אויך קריטישע מיינונגען, אַפּשאַצונגען וועגן אַגע-געבענע ווערק און אויך ביאָגראַפֿישע דאַטן וועגן מחברים און רעדאַקטארן פון די פובלי-קאציעס, דערמיט, פֿאַרשטייט זיך, וואַקסט דער וועלט פונעם בוך, אז אייניקע פּאַלן, וואָס-איך געזאָגט, אז ס'איז אויך א מין מיני-אנאָ-לאָגיע, ווייל עס ווערן טייל מאל איבערגעגעבן ברייטערע צייטאטן פון ווערק, אזוי אז דער לייטערער האָט די געלעגנהייט אליין צו שפּען וועגן דער פובליקאציע אדער מחבר, וועגן וועלכן עס רעדט זיך.

ווער איז דער מחבר, ר' נתן מאַרק? פֿאַר רומענישן יידישן לייטער דאָרף מען אים נישט פֿאַרשטעלן. ער איז נישט קיין אַנהוי-בער, דאָס איז ביי אים שוין דאָס גייטעט בוך, ער האָט אַנגעהויבן דרוקן לידער און משלים אין יאָר 1925, און זיין דעמאָלט איז ער טע-טיק שרייבנדיק יידיש און אויך אין עברית, איז וועט איר מיר פרעגן, וואָס לייג איר מיר אזוי אוועק צו שרייבן אזוי וואָס וועגן און מאלדעווישן יידישן שרייבער? איז וועל איך איר ענטפֿערן אז קודם איז א מצווה, אז גרויסע מצווה צו שרייבן וועגן א ייד א תלמיד-חכם, ווי ס'איז דער פֿראַפּעסאר דאָס מאַרק, וועלכער האָט שוין אין זיין טטאזש כמעט פּאָפּציק יאָר ליטע-ראַישע טעטיקייט. און — והשנית, זענען מיר דאָרף עפעס מקורבים, ווייל זיין ערשטלינג באַנד-לידער „די ליימענע פּויסט“ איז ערשטלינג אין הייסע עס אז ער איז אביסל א מחתן מיט מאַ-ראַמאַרעשער יידישע ליטעראַטור...

לויט די ידיעות וואָס מיר האָבן, זאל דאָס בוך „יידיש-ליטעראטור אין רומעניע“ האָבן דערשינען אין די וואָכן און אין עברית, באַ-רייכערט מיט נייע דאַטן, איז וואָרטן מיר מיט אומגעוולד, אז דאָס בוך זאל אַקומען אין דער רעדאַקציע.

כ'האָט באַצייכנט די רובריק נייע ביכער, הגם אַט דאָס ווערטפּולע בוך איז דערשינען נאָר אין יאָר 1971, ווייל למי דעתי וועט דאָס ספר קיינ-מאַל נישט פֿאַרעלטעט ווערן. שוין צוליב דעם פאַקט וואָס עס איז א בוך, מיט א תוכן, וואָס האָט די כּוונה, ביז היינט איז מיר נישט באַ-קאַנט א ווערק וואָס זאל פּראַוואַן כּולל זיין אין איין באַנד אלעס, אדער כאַטש כמעט אלעס, וואָס איז דערשינען אין רומעניע אין יידיש, אַצינד איז געקומען דער שווערער דיכטער נתן מאַרק, וואָס איז אן אַפּשאַטמאַקער פון מיטראַנעאַמץ, וואָס ער איז געווען פֿראַפּעסאר אין דער דאָרטיקער גימ-נאַזיע, און צוזאַמען געקליבן מיט גרויס מי און אויפּמערקזאַמקייט דאָס צעווייטע און צעש-פֿרייטע מאַטעריאַל כּדי צו געבן א, כראַנאַל-גישען איבערבליק“ ווי דער מחבר גיט אן אין אונטערטייל, אז אַט איז דאָס בוך דערשינען אין הייסה, וואו ער מחבר לעבט היינט.

די הילע פונעם בוך

ס'איז כּדאי צו באַמערקן אז דער מחבר איז צוגעבליבן בלב ונפש צו זיין געוועזענעם היי-מלאך זיין זיין יידישן קיבוץ, אונטערשטייבנדיק מיט אינטערעס די פֿאַרדינסטן פון יידיש אין רומעניע, אַט למשל, וועל איר ציטל פונעם „אויניפיר“, וואָס פרעטע נוגע, זאל דאָ באַ-מערקט ווערן, אז רומעניע איז איינס פון די ערשטע לענדער וואו עס האָבן אַנגעהויבן צו דערשינען רעוולוציע, צייטונגען און יידיש, און כאַטש איז איר דער דאָזיקער דאָרטיגער צושטייער צו דער יידישער פרעסע, פון א טייל היסטאָריקער ייער טיפּאָפּטערלעך באַהאַנדלט געוואָרן, דובנאָו למשל, רענדיק פון דער יידישער פרעסע, פּרעט אַפּ די וואָס איז דערשינען אין רומעניע, מיט פּאַלנאָדיקע פֿאַרלאַגעמיינערטע רעטורניר: „אין יאָס און אין בוקאַרעסט זענען דערשינען עטלעכע צייטונגען אין יידישער שפראַך“, ער געפינט נישט פֿאַר ראיין צו דער מאַנען אפילו אזא פּאַפּולערע צייטונג ווי דער היינטיקער פרעסע, פּרעט אַפּ די וואָס איז אומגאַנגל-אויסדרייבן די דער דאָזיקער יידישער באַפֿעל-קרונג און דערגרייכט א טיראזש מיט וועל-כן סע וואַלט היינט אַפּ יידישע צייטונגען געקענט שטאַלצירן — אַכצן טויזנט עקזעמפּלאַרן.

300 נומערן צייטשריפט

דער היינטיקער נומער פון אונדזער „צייטשריפט“ טראָגט אונטערן טיטל דעם נומער 300. דאָס איז א ווי-דעם ווען וועט איר אונדז דעמאָנטן, א פּרעס ווען דער צופאַל האָט געוואָלט אז ס'זאל אירפּאַלן אין די טעג פון יום-טוב שבועות, א יום-טוב וואָס פֿאַרמאָגט אויך פיל זינט און באַטייטן, דער יום-טוב פון קבלת התורה, לאַמיר-זשעט לאָזן דעם גע-דאַק וואַנדערן אויף צוריק מיט עטלעכע צייטן, ביז צום טעמטן נומער פון אונדזער צייטשריפט. ער איז געווען דאָס פּרעס מיט 19-טן אָקטאָבער 1956, און אַכצן יי-דישען לויט איר געווען תיכף נאָך שמחת-תורה. דאָס זיך, א פּשוטער שפּיל פון בלינדן צופאַל? מיר מיינען א ס'איז עפעס מער: אונס ר'ן צייכן פון דער תורה-ק-דושה, פון לערנען תורה, פון אונדזער יידישער טראַדיציע האָט זיך אַנטוויקלט אונדזער נאָצע פובליציסטישן טעטיקייט, דעם 300 נומער וואָס זענען ביז היינט דער-שינען זאָגן אויף דעם עתות.

אין לייאראַטיקע פונעם ערשטן נומער, האָט דער רב הכולל שליט"א קאָמענטירט דעם פּסוק פון דער סדרה פון דער וואָך „וישע אשכ באבא שבעה יקראש נפ בשם ד' אל וולט“, און אברכה האָט געפֿלאַנצט אַ בוים ביים ברוינעם פון שבועה און ער האָט אַנגערופן דאָרט גאַסע נאָמען, דער האר פון דער וועלט, האָט ער דעמאָלט געשרי-בן: „אויף דעם פעלד פון אונדזער היי-ליקע קהלות, פֿאַנאַטן אויך מיר אַצינד איר „אשכ“, א בוים וואָס וועט טראָגן אויף זיינע צווייגן די פֿרוכט פון דער טעטיקייט וואָס מיר אַנטוויקלען... מיר נעמען זיך צו דער אַרבעט פול מיט באַגרייטערונג און האָפּענונג, ווייל מיר זענען איבער-ציגט אז מיט דער פובליקאציע וועלן מיר לייכטיגליק זיינען א די אינטערעסן פו-געט רעגולירען זיינען א דעם הימלאַנד, וועלכע וועלן ענג פֿאַרפֿאַסן, אַט די ווערטער זענען געווען מער ווי האָפּנו-גען, זיין זענען נעווען — אזוי זענען זיין אויפגענומען געוואָרן פון די וואָס האָבן געאַרבעט און אַרבעטן ביי דער צייטשריפט — קלאַרע אַוויזיונגען, א פֿאַרלאַנג אַ די-ליטעכער צו פֿאַרזאָרלען איר ענטשט.

זינט דעמאָלט זענען פֿאַרברען פיל יאָר, די שלייפן אונדזערע האָבן געפֿילט זייער קלאַר, אַבער אומפֿאַרנדרעט איז געבלי-בן דער היינטיקער נומער פון אונדזער „צייטשריפט“ טראָגט אונטערן טיטל דעם נומער 300. דאָס איז א ווי-דעם ווען וועט איר אונדז דעמאָנטן, א פּרעס ווען דער צופאַל האָט געוואָלט אז ס'זאל אירפּאַלן אין די טעג פון יום-טוב שבועות, א יום-טוב וואָס פֿאַרמאָגט אויך פיל זינט און באַטייטן, דער יום-טוב פון קבלת התורה, לאַמיר-זשעט לאָזן דעם גע-דאַק וואַנדערן אויף צוריק מיט עטלעכע צייטן, ביז צום טעמטן נומער פון אונדזער צייטשריפט. ער איז געווען דאָס פּרעס מיט 19-טן אָקטאָבער 1956, און אַכצן יי-דישען לויט איר געווען תיכף נאָך שמחת-תורה. דאָס זיך, א פּשוטער שפּיל פון בלינדן צופאַל? מיר מיינען א ס'איז עפעס מער: אונס ר'ן צייכן פון דער תורה-ק-דושה, פון לערנען תורה, פון אונדזער יידישער טראַדיציע האָט זיך אַנטוויקלט אונדזער נאָצע פובליציסטישן טעטיקייט, דעם 300 נומער וואָס זענען ביז היינט דער-שינען זאָגן אויף דעם עתות.

אין לייאראַטיקע פונעם ערשטן נומער, האָט דער רב הכולל שליט"א קאָמענטירט דעם פּסוק פון דער סדרה פון דער וואָך „וישע אשכ באבא שבעה יקראש נפ בשם ד' אל וולט“, און אברכה האָט געפֿלאַנצט אַ בוים ביים ברוינעם פון שבועה און ער האָט אַנגערופן דאָרט גאַסע נאָמען, דער האר פון דער וועלט, האָט ער דעמאָלט געשרי-בן: „אויף דעם פעלד פון אונדזער היי-ליקע קהלות, פֿאַנאַטן אויך מיר אַצינד איר „אשכ“, א בוים וואָס וועט טראָגן אויף זיינע צווייגן די פֿרוכט פון דער טעטיקייט וואָס מיר אַנטוויקלען... מיר נעמען זיך צו דער אַרבעט פול מיט באַגרייטערונג און האָפּענונג, ווייל מיר זענען איבער-ציגט אז מיט דער פובליקאציע וועלן מיר לייכטיגליק זיינען א די אינטערעסן פו-געט רעגולירען זיינען א דעם הימלאַנד, וועלכע וועלן ענג פֿאַרפֿאַסן, אַט די ווערטער זענען געווען מער ווי האָפּנו-גען, זיין זענען נעווען — אזוי זענען זיין אויפגענומען געוואָרן פון די וואָס האָבן געאַרבעט און אַרבעטן ביי דער צייטשריפט — קלאַרע אַוויזיונגען, א פֿאַרלאַנג אַ די-ליטעכער צו פֿאַרזאָרלען איר ענטשט.

זינט דעמאָלט זענען פֿאַרברען פיל יאָר, די שלייפן אונדזערע האָבן געפֿילט זייער קלאַר, אַבער אומפֿאַרנדרעט איז געבלי-בן דער היינטיקער נומער פון אונדזער „צייטשריפט“ טראָגט אונטערן טיטל דעם נומער 300. דאָס איז א ווי-דעם ווען וועט איר אונדז דעמאָנטן, א פּרעס ווען דער צופאַל האָט געוואָלט אז ס'זאל אירפּאַלן אין די טעג פון יום-טוב שבועות, א יום-טוב וואָס פֿאַרמאָגט אויך פיל זינט און באַטייטן, דער יום-טוב פון קבלת התורה, לאַמיר-זשעט לאָזן דעם גע-דאַק וואַנדערן אויף צוריק מיט עטלעכע צייטן, ביז צום טעמטן נומער פון אונדזער צייטשריפט. ער איז געווען דאָס פּרעס מיט 19-טן אָקטאָבער 1956, און אַכצן יי-דישען לויט איר געווען תיכף נאָך שמחת-תורה. דאָס זיך, א פּשוטער שפּיל פון בלינדן צופאַל? מיר מיינען א ס'איז עפעס מער: אונס ר'ן צייכן פון דער תורה-ק-דושה, פון לערנען תורה, פון אונדזער יידישער טראַדיציע האָט זיך אַנטוויקלט אונדזער נאָצע פובליציסטישן טעטיקייט, דעם 300 נומער וואָס זענען ביז היינט דער-שינען זאָגן אויף דעם עתות.

וואָלף טאָמבור

הרב הכבוד ר' יוד בניהו רוק שטייטא נואט, בי 13 מאי ש"ז, בבית הכנסת של קהלת באקו על תקפיה של הקהלה והאתיקה היהודית

סופר המלך

זכות להפיץ ביהודה את תורתה

זכות להביא לארץ תרומות כסף ששקלו יהודי קבל לאתיקה ביהודה

הבטחה של מלך פרס לתמוך בכסף בהוצאות המקדש

זכות למנות שופטים ודיינים, שפניהם תיבנים להישפט יהודי דים שישבו ביהודה ומוחזקה לה. (דף נוסף) כמה זכרונות ומועצות זמכות להעניש את העבריים.

זכות לעולים חדשים לבוא ולהתיישב ביהודה, ובימיהם כי היום ולחיים תשובות ואירועים מעלה

דים בפחנות יהודה, הוא החליט לפעול לחידוש היישוב והתרבות של היהודים ביהודה. פניהם הראשונה לארתחשטא הראשון מלך פרס. קיבל עזרה רשת וסמכות לעלות לירושלים ולפי עול למען העם היישוב בה.

זכות להביא אתו גם את מנת המלך הפרסי לבית המקדש בירושלים: כלי המקדש שקלו יחד עם הנולים לבקל, חרף צעה לירושלים.

זכות לעולים חדשים לבוא ולהתיישב ביהודה, ובימיהם כי היום ולחיים תשובות ואירועים מעלה

זכות לעולים חדשים לבוא ולהתיישב ביהודה, ובימיהם כי היום ולחיים תשובות ואירועים מעלה

ברית עברית עולמית (התרגום הרומני בעמוד 4)

עזרה היה "סופר מהיר בתורת משה". הוא זכה בתואר זה מפני שהיה כנראה גם בעל משרה רשמית כמזכיר הפרסית. בממשלה הפרסית היה מקובל לתעסק מומחים מיוחדים לארץ צויה השונות, מישוה שהיה מעין יועץ יד המלך, לכל דבר ולקום. וכמו שהיו בחצר המלך מיטחים לעניי מצרים ופחות אחרות, היה גם מומחה לעניי פחות יהודי. ונראה שעזרה היה המומחה.

מקשר לתפקידו נפגש עזרה עם החורים מן הארץ, והפיהם שפט על המצב הקשה של היהודים

ברית עברית עולמית (התרגום הרומני בעמוד 4)

יום זכרון

לפני 90 שנה נפטר הרב ישראל כלסטר, המחולל של תנועת ה"מורסר", בקשר עם העלת זכרונות הופיעה לא מזמן באה"מ אנטולוגיה בכותרת מזכר, הושיבה המ"מ מורסמט בבליטימור נקראת בשם המנוח.

יובל של כתבי-עת

הרשב"ע, זו היוזאיש קי"ו, ט"ל שיוצא לאור לפנינו דנון, מלא עשרים שנה לחייה פעמה הסדרה.

הקובץ "גלות"

החל משנת 1971 הוצאת הספרים לקנליו בפרים מר ציאה לאור את הקובץ "גלות" המיועד לציג ערכי תרבות יהודיים. על כה הופיעו בו המאמרים, המהות של הנ"ב נארה, מאת הפרופ' אנדרי נאה, ויהודי אמריקה מאת נתן גלזר.

לזכר הגיטו הווארשאי

התנועות היהודיות בעולם מטייבן להקדיש חומרים עיתונותיים

דברי תורה

מאת חכמי רומניא וגאוניה

לפרשת במדבר

איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יחנו" (ב-י)

נראה לפרש על פי מה שפירש רש"י (בשם מדרש תני"ק) חומא אוחי"ב, לא היה צריך לומר אלא איש על דגלו יחנו בני ישראל, ומה תלמוד לומר "באותות" ? אלא בשעה שנפטר יקעב אבינו מן העולם אמר לבניו, ושכחתי עם אבותי" (בראשית מ"ז—למד), חזר על כל בניו וברכן ופקדו, אחר להן, כשתטלו אותי ביראה ובכבוד טלו אותי, ולא ינע אדם במטחי, לא אחד מן הבצ"רים ולא אחד מבניכם, מפני שיש בכם /בהנ/ שנסא מננות כנען, וכן הוא אוטר (שם), נון—(י"ב), ויש בניו לן כנאשר צוות, וישאו אותו בניו ארצה כנען, ולא בני בניו, והוא צדק? אמר להם, יהודא ויששכר וזבולון יטענו כסתי מן המורה, ראובן ושמעון וגד יטענו מן הדורות, דן ואשר ונפתלי יטענו מן הצפון, בנימין אפרים ומנשה יטענו מן המערב, יוסף אל יטען, למה? שהוא מלך, ואתם צריכים לחלוק לו כבוד, לוי אל יטען, למה? שעתידין לישראל הארון, ומי שטוען את ארון של חי עולמים לא ישא ארוננו של מה, ואם תעשו כן וטענתם את מטחי כסם טצויתי אתכם, הקדוש ברוך הוא עתיד להשדו אתכם גדלים, גדלים, ומדגושי (רש"י כא) באותות לבית אבו"תם, באות שפסד להם יקעב אביהם, ואפשר להגלים כונה בדברי רש"י ומדרשו, כי כונה קודה היא באות בזה ששם את אפרים לפני מנשה הבכור—על פי המקרא— "ואולם אחי הקטן יגדל ממני" (בראשית, מ"ח—י"ט), ומה נראה בעליל, שיעקב דן על שם העתיד כאילו כבר היה ומלך שכן הקדוש ברוך הוא הצופה ומביט עד סוף כל הדורות, שדן את העתיד כאילו היה, ובוה יש להבין המקראות, הדנה המהרש"א מפרש במסכת מגילה (דף כ"ט) דברי המתחיל "שיקבעו" על מה שמואב שם "עתידין בתי" כנסיות ובתי מדרש שות שבוין לארץ שיקבעו בארץ ישראל, ומביא המהרש"א מ"ד רש"י, לעתיד יהיה בית המקדש, ובודאי כי לפני המהרש"א היה מדרש מלשון שמיבאי, ואף לגיטא שלנו נכון פירושו של המהרש"א, ומהמגד, אינו מכיר את אחיה, ולא את אהר, ולכן מדגישה התורה "איש ראש לבית אבותיו חוא", שגם לאחר שנעשה ראש לבית אבותיו, ישחל להיות אותו האיש שהיה בתחלה—בלי שנוי התורה, ולא תתאה על הצבור, יהיה "הוא" מתחלתו ועד סופו.

לפרשת נשא

"כה תברכו את בני ישראל אחר להם" (ואו—כ"ג).

יש לפרש המקרא באופן זה, כי דברי יוסף אבן בעור סימן צ"ג, ובתי המתחיל "כתב הרשב"א מובא דמי שמקבל איה מתנה על ידי שטר, ובל שון השטר יש בו דרישמעות, בפחות יותר, או הדיו הוא, שהי מקבל המתנה, ידו על התחתון נהי, היינו על המקבל לבד, כי כוננת הנותן היתה ליתן לו ביד רהבה, ובמסכת שבת (דף כ"ה) על המקרא דברים (יא—י"א) "למען ירבו וימים וימי בניי כמי, מקשה הש"ס: ימים? ולא שנים? ומתקן, ברכה שאני (שונה ואינו דומה) כי בודאי הכוונה על שנים ולא על ימים, הגם שהבטוי הוא על ימים, כי מי שמברך, דעתו ורצונו לרבות ולא למעט, ובה יש לפרש כאן, הדנה הרמב"ן מפרש בפרשת הבוא (כ"ו—כ"ז) "את ד' האמרת התורה בפירושה ודקדוקיה וק' דושה, הנה גדלתם ורוממתם אותי, ובהתחיל פרשת וארא בשפת הכתום את א', בשם המהרש"ל כי יודבר הוא כלל, ואמר הוא פטר, ובוה מוגלם כוננת הכתום "דבר אל אהרן ואל בניו לאמר, לפרט בפרוט" רש"י, ואמר, ורוממה, אף על פי שהמברכים המה מקבלים, כי כל זה "דעם על העליונה", כי בכרכה הכוונה היא המיד לרבות ולא לפחות, ברכה מרובה בכל המפורשים.

ההויה, כי שם שפירש מאמר הו"ל בברכות כ"ז, בשעה שהציעו לרי אלעזר בן עזריה למלא את מקומו של הנשיא רבן גמליאל השני, אלך ואימלך /אתיע/ באנשי ביתי, ואמר, יש להגלים כוונה בתשובתו של רבי אלעזר, כי אמר שרוצה בראשונה לבחון את הדבר אם הוא יכול להיות מלך /אמליך— כל משלוח מל/ על בני ביתו, ואם יצליח בהש"פעהו הרוחנית עליהם, אז ינסה להשפיע גם על אחרים, כי ההשפעה הראשונה של האדם היא על עצמו ובני ביתו, ורק אז הוא יכול להשפיע גם על אחרים, כמו כן צריך לל מנהיג לשמור על שיווי משקל הנפשי בשעה שהוא עולה לגדולה שיש רעה לא תעביר אותו על דעתו, לאור זה מסבירים ספרי המור"כ את הפסוק, ראש לבית אבו"תיו הוא", המלה "הוא" מציינת אדם, שמתחילתו ועד סופו נשא אתם, במעמדו אם בצדקתו ואם ברשעו.

סוף— "הוא אברהם הוא בצד" קתו מתחלתו ועד סופו", וכן רבים שם, אף "הוא" האמור כאן, ניתן לדרוש כך, כי בהנהג שבעולם, ליוני שנתמנה אדם פרנס על הצבור, מיד דעתו וזה עליו, הוא משתדל ומתגאה ומתגבר, אינו מכיר את אחיו, והם לא יכירוהו, כאלו הוא "איש אתי, ולכן מדגישה התורה "איש ראש לבית אבותיו חוא", שגם לאחר שנעשה ראש לבית אבותיו, ישחל להיות אותו האיש שהיה בתחלה—בלי שנוי התורה, ולא תתאה על הצבור, יהיה "הוא" מתחלתו ועד סופו.

רעיונות מספרו של הרב א. ניסן

ראש לבית אב הוא, שיתור חס עם אבותיו עם כל זה "הוא" עצמו יהיה הראש, ולא בוכות אבותיו, מנהיג ב"ישאל צריך להיות כליל המ"עלות והמידות, ויפה מסביר המלבי"ם את הכתוב, ולא תהיה ע"ד ת"כ כצאן אין להם רועה" (במדבר, כ"ז—י"ז), של מעשה גם הצאן שאין להם רועה, יש להם מנהיג, והוא התיש ההולך בראש העדר וכולם הולכי כים אחריו, רק זה אינו קרוי מנהיג, אחר שהוא סכל כמותם ודומה להם, והוא צריך להיות רועה שיש לו אופק רחב, שכלו מחודד, ויודע איך להנהיגם על

ההויה, כי שם שפירש מאמר הו"ל בברכות כ"ז, בשעה שהציעו לרי אלעזר בן עזריה למלא את מקומו של הנשיא רבן גמליאל השני, אלך ואימלך /אתיע/ באנשי ביתי, ואמר, יש להגלים כוונה בתשובתו של רבי אלעזר, כי אמר שרוצה בראשונה לבחון את הדבר אם הוא יכול להיות מלך /אמליך— כל משלוח מל/ על בני ביתו, ואם יצליח בהש"פעהו הרוחנית עליהם, אז ינסה להשפיע גם על אחרים, כי ההשפעה הראשונה של האדם היא על עצמו ובני ביתו, ורק אז הוא יכול להשפיע גם על אחרים, כמו כן צריך לל מנהיג לשמור על שיווי משקל הנפשי בשעה שהוא עולה לגדולה שיש רעה לא תעביר אותו על דעתו, לאור זה מסבירים ספרי המור"כ את הפסוק, ראש לבית אבו"תיו הוא", המלה "הוא" מציינת אדם, שמתחילתו ועד סופו נשא אתם, במעמדו אם בצדקתו ואם ברשעו.

סוף— "הוא אברהם הוא בצד" קתו מתחלתו ועד סופו", וכן רבים שם, אף "הוא" האמור כאן, ניתן לדרוש כך, כי בהנהג שבעולם, ליוני שנתמנה אדם פרנס על הצבור, מיד דעתו וזה עליו, הוא משתדל ומתגאה ומתגבר, אינו מכיר את אחיו, והם לא יכירוהו, כאלו הוא "איש אתי, ולכן מדגישה התורה "איש ראש לבית אבותיו חוא", שגם לאחר שנעשה ראש לבית אבותיו, ישחל להיות אותו האיש שהיה בתחלה—בלי שנוי התורה, ולא תתאה על הצבור, יהיה "הוא" מתחלתו ועד סופו.

רעיונות מספרו של הרב א. ניסן

ראש לבית אב הוא, שיתור חס עם אבותיו עם כל זה "הוא" עצמו יהיה הראש, ולא בוכות אבותיו, מנהיג ב"ישאל צריך להיות כליל המ"עלות והמידות, ויפה מסביר המלבי"ם את הכתוב, ולא תהיה ע"ד ת"כ כצאן אין להם רועה" (במדבר, כ"ז—י"ז), של מעשה גם הצאן שאין להם רועה, יש להם מנהיג, והוא התיש ההולך בראש העדר וכולם הולכי כים אחריו, רק זה אינו קרוי מנהיג, אחר שהוא סכל כמותם ודומה להם, והוא צריך להיות רועה שיש לו אופק רחב, שכלו מחודד, ויודע איך להנהיגם על

ההויה, כי שם שפירש מאמר הו"ל בברכות כ"ז, בשעה שהציעו לרי אלעזר בן עזריה למלא את מקומו של הנשיא רבן גמליאל השני, אלך ואימלך /אתיע/ באנשי ביתי, ואמר, יש להגלים כוונה בתשובתו של רבי אלעזר, כי אמר שרוצה בראשונה לבחון את הדבר אם הוא יכול להיות מלך /אמליך— כל משלוח מל/ על בני ביתו, ואם יצליח בהש"פעהו הרוחנית עליהם, אז ינסה להשפיע גם על אחרים, כי ההשפעה הראשונה של האדם היא על עצמו ובני ביתו, ורק אז הוא יכול להשפיע גם על אחרים, כמו כן צריך לל מנהיג לשמור על שיווי משקל הנפשי בשעה שהוא עולה לגדולה שיש רעה לא תעביר אותו על דעתו, לאור זה מסבירים ספרי המור"כ את הפסוק, ראש לבית אבו"תיו הוא", המלה "הוא" מציינת אדם, שמתחילתו ועד סופו נשא אתם, במעמדו אם בצדקתו ואם ברשעו.

סוף— "הוא אברהם הוא בצד" קתו מתחלתו ועד סופו", וכן רבים שם, אף "הוא" האמור כאן, ניתן לדרוש כך, כי בהנהג שבעולם, ליוני שנתמנה אדם פרנס על הצבור, מיד דעתו וזה עליו, הוא משתדל ומתגאה ומתגבר, אינו מכיר את אחיו, והם לא יכירוהו, כאלו הוא "איש אתי, ולכן מדגישה התורה "איש ראש לבית אבותיו חוא", שגם לאחר שנעשה ראש לבית אבותיו, ישחל להיות אותו האיש שהיה בתחלה—בלי שנוי התורה, ולא תתאה על הצבור, יהיה "הוא" מתחלתו ועד סופו.

רעיונות מספרו של הרב א. ניסן

ראש לבית אב הוא, שיתור חס עם אבותיו עם כל זה "הוא" עצמו יהיה הראש, ולא בוכות אבותיו, מנהיג ב"ישאל צריך להיות כליל המ"עלות והמידות, ויפה מסביר המלבי"ם את הכתוב, ולא תהיה ע"ד ת"כ כצאן אין להם רועה" (במדבר, כ"ז—י"ז), של מעשה גם הצאן שאין להם רועה, יש להם מנהיג, והוא התיש ההולך בראש העדר וכולם הולכי כים אחריו, רק זה אינו קרוי מנהיג, אחר שהוא סכל כמותם ודומה להם, והוא צריך להיות רועה שיש לו אופק רחב, שכלו מחודד, ויודע איך להנהיגם על

ההויה, כי שם שפירש מאמר הו"ל בברכות כ"ז, בשעה שהציעו לרי אלעזר בן עזריה למלא את מקומו של הנשיא רבן גמליאל השני, אלך ואימלך /אתיע/ באנשי ביתי, ואמר, יש להגלים כוונה בתשובתו של רבי אלעזר, כי אמר שרוצה בראשונה לבחון את הדבר אם הוא יכול להיות מלך /אמליך— כל משלוח מל/ על בני ביתו, ואם יצליח בהש"פעהו הרוחנית עליהם, אז ינסה להשפיע גם על אחרים, כי ההשפעה הראשונה של האדם היא על עצמו ובני ביתו, ורק אז הוא יכול להשפיע גם על אחרים, כמו כן צריך לל מנהיג לשמור על שיווי משקל הנפשי בשעה שהוא עולה לגדולה שיש רעה לא תעביר אותו על דעתו, לאור זה מסבירים ספרי המור"כ את הפסוק, ראש לבית אבו"תיו הוא", המלה "הוא" מציינת אדם, שמתחילתו ועד סופו נשא אתם, במעמדו אם בצדקתו ואם ברשעו.

סוף— "הוא אברהם הוא בצד" קתו מתחלתו ועד סופו", וכן רבים שם, אף "הוא" האמור כאן, ניתן לדרוש כך, כי בהנהג שבעולם, ליוני שנתמנה אדם פרנס על הצבור, מיד דעתו וזה עליו, הוא משתדל ומתגאה ומתגבר, אינו מכיר את אחיו, והם לא יכירוהו, כאלו הוא "איש אתי, ולכן מדגישה התורה "איש ראש לבית אבותיו חוא", שגם לאחר שנעשה ראש לבית אבותיו, ישחל להיות אותו האיש שהיה בתחלה—בלי שנוי התורה, ולא תתאה על הצבור, יהיה "הוא" מתחלתו ועד סופו.

רעיונות מספרו של הרב א. ניסן

ראש לבית אב הוא, שיתור חס עם אבותיו עם כל זה "הוא" עצמו יהיה הראש, ולא בוכות אבותיו, מנהיג ב"ישאל צריך להיות כליל המ"עלות והמידות, ויפה מסביר המלבי"ם את הכתוב, ולא תהיה ע"ד ת"כ כצאן אין להם רועה" (במדבר, כ"ז—י"ז), של מעשה גם הצאן שאין להם רועה, יש להם מנהיג, והוא התיש ההולך בראש העדר וכולם הולכי כים אחריו, רק זה אינו קרוי מנהיג, אחר שהוא סכל כמותם ודומה להם, והוא צריך להיות רועה שיש לו אופק רחב, שכלו מחודד, ויודע איך להנהיגם על

ההויה, כי שם שפירש מאמר הו"ל בברכות כ"ז, בשעה שהציעו לרי אלעזר בן עזריה למלא את מקומו של הנשיא רבן גמליאל השני, אלך ואימלך /אתיע/ באנשי ביתי, ואמר, יש להגלים כוונה בתשובתו של רבי אלעזר, כי אמר שרוצה בראשונה לבחון את הדבר אם הוא יכול להיות מלך /אמליך— כל משלוח מל/ על בני ביתו, ואם יצליח בהש"פעהו הרוחנית עליהם, אז ינסה להשפיע גם על אחרים, כי ההשפעה הראשונה של האדם היא על עצמו ובני ביתו, ורק אז הוא יכול להשפיע גם על אחרים, כמו כן צריך לל מנהיג לשמור על שיווי משקל הנפשי בשעה שהוא עולה לגדולה שיש רעה לא תעביר אותו על דעתו, לאור זה מסבירים ספרי המור"כ את הפסוק, ראש לבית אבו"תיו הוא", המלה "הוא" מציינת אדם, שמתחילתו ועד סופו נשא אתם, במעמדו אם בצדקתו ואם ברשעו.

סוף— "הוא אברהם הוא בצד" קתו מתחלתו ועד סופו", וכן רבים שם, אף "הוא" האמור כאן, ניתן לדרוש כך, כי בהנהג שבעולם, ליוני שנתמנה אדם פרנס על הצבור, מיד דעתו וזה עליו, הוא משתדל ומתגאה ומתגבר, אינו מכיר את אחיו, והם לא יכירוהו, כאלו הוא "איש אתי, ולכן מדגישה התורה "איש ראש לבית אבותיו חוא", שגם לאחר שנעשה ראש לבית אבותיו, ישחל להיות אותו האיש שהיה בתחלה—בלי שנוי התורה, ולא תתאה על הצבור, יהיה "הוא" מתחלתו ועד סופו.

רעיונות מספרו של הרב א. ניסן

ראש לבית אב הוא, שיתור חס עם אבותיו עם כל זה "הוא" עצמו יהיה הראש, ולא בוכות אבותיו, מנהיג ב"ישאל צריך להיות כליל המ"עלות והמידות, ויפה מסביר המלבי"ם את הכתוב, ולא תהיה ע"ד ת"כ כצאן אין להם רועה" (במדבר, כ"ז—י"ז), של מעשה גם הצאן שאין להם רועה, יש להם מנהיג, והוא התיש ההולך בראש העדר וכולם הולכי כים אחריו, רק זה אינו קרוי מנהיג, אחר שהוא סכל כמותם ודומה להם, והוא צריך להיות רועה שיש לו אופק רחב, שכלו מחודד, ויודע איך להנהיגם על

ההויה, כי שם שפירש מאמר הו"ל בברכות כ"ז, בשעה שהציעו לרי אלעזר בן עזריה למלא את מקומו של הנשיא רבן גמליאל השני, אלך ואימלך /אתיע/ באנשי ביתי, ואמר, יש להגלים כוונה בתשובתו של רבי אלעזר, כי אמר שרוצה בראשונה לבחון את הדבר אם הוא יכול להיות מלך /אמליך— כל משלוח מל/ על בני ביתו, ואם יצליח בהש"פעהו הרוחנית עליהם, אז ינסה להשפיע גם על אחרים, כי ההשפעה הראשונה של האדם היא על עצמו ובני ביתו, ורק אז הוא יכול להשפיע גם על אחרים, כמו כן צריך לל מנהיג לשמור על שיווי משקל הנפשי בשעה שהוא עולה לגדולה שיש רעה לא תעביר אותו על דעתו, לאור זה מסבירים ספרי המור"כ את הפסוק, ראש לבית אבו"תיו הוא", המלה "הוא" מציינת אדם, שמתחילתו ועד סופו נשא אתם, במעמדו אם בצדקתו ואם ברשעו.

סוף— "הוא אברהם הוא בצד" קתו מתחלתו ועד סופו", וכן רבים שם, אף "הוא" האמור כאן, ניתן לדרוש כך, כי בהנהג שבעולם, ליוני שנתמנה אדם פרנס על הצבור, מיד דעתו וזה עליו, הוא משתדל ומתגאה ומתגבר, אינו מכיר את אחיו, והם לא יכירוהו, כאלו הוא "איש אתי, ולכן מדגישה התורה "איש ראש לבית אבותיו חוא", שגם לאחר שנעשה ראש לבית אבותיו, ישחל להיות אותו האיש שהיה בתחלה—בלי שנוי התורה, ולא תתאה על הצבור, יהיה "הוא" מתחלתו ועד סופו.

רעיונות מספרו של הרב א. ניסן

ראש לבית אב הוא, שיתור חס עם אבותיו עם כל זה "הוא" עצמו יהיה הראש, ולא בוכות אבותיו, מנהיג ב"ישאל צריך להיות כליל המ"עלות והמידות, ויפה מסביר המלבי"ם את הכתוב, ולא תהיה ע"ד ת"כ כצאן אין להם רועה" (במדבר, כ"ז—י"ז), של מעשה גם הצאן שאין להם רועה, יש להם מנהיג, והוא התיש ההולך בראש העדר וכולם הולכי כים אחריו, רק זה אינו קרוי מנהיג, אחר שהוא סכל כמותם ודומה להם, והוא צריך להיות רועה שיש לו אופק רחב, שכלו מחודד, ויודע איך להנהיגם על

ההויה, כי שם שפירש מאמר הו"ל בברכות כ"ז, בשעה שהציעו לרי אלעזר בן עזריה למלא את מקומו של הנשיא רבן גמליאל השני, אלך ואימלך /אתיע/ באנשי ביתי, ואמר, יש להגלים כוונה בתשובתו של רבי אלעזר, כי אמר שרוצה בראשונה לבחון את הדבר אם הוא יכול להיות מלך /אמליך— כל משלוח מל/ על בני ביתו, ואם יצליח בהש"פעהו הרוחנית עליהם, אז ינסה להשפיע גם על אחרים, כי ההשפעה הראשונה של האדם היא על עצמו ובני ביתו, ורק אז הוא יכול להשפיע גם על אחרים, כמו כן צריך לל מנהיג לשמור על שיווי משקל הנפשי בשעה שהוא עולה לגדולה שיש רעה לא תעביר אותו על דעתו, לאור זה מסבירים ספרי המור"כ את הפסוק, ראש לבית אבו"תיו הוא", המלה "הוא" מציינת אדם, שמתחילתו ועד סופו נשא אתם, במעמדו אם בצדקתו ואם ברשעו.